اسرار خودي دكتور محمد اقبال لاهوري (سيالكوتي)

فارسي متن و ترجمه انگليزي

Israr Khudi

by Dr. Muhammad Iqbal (Lahori, Siyalkoti)

Translation by Reynold A. Nicholson

AsrareKhudi Persian text and English translation by Reynold A. Nicholson

Muhammad Iqbal (b. Nov. 9, 1877, d. Apr. 21, 1938) was a prominent Islamic writer and politician. Born in the Raj, Cambridge educated, Iqbal is both the intellectual founder of Pakistan, and its national poet. This poem was composed in Persian, using traditional Persian styles and tropes, and published in Lahore in 1915. The translator was the English orientalist Reynold A. Nicholson. Nicholson later went on to produce the first full critical translation of Rumi's Masnavi into English.

فهر ست

اسرار خودی

دی شیخ با چراغ ہمی گشت گرد شہر

کز دام و دو ملولم و انسانم آرزوست

زین ہمرہان سست عناصر دلم گرفت

شیر خدا و رستم دستانم آرزوست

گفتم کہ یافت می نشود جستہ ایم ما

گفت آنچہ یافت می نشود آنم آرزوست

p. 16

I

Showing that the system of the universe originates in the Self, and that the continuation of the life of all individuals depends on strengthening the Self.

THE form of existence is an effect of the Self,
Whatsoever thou seest is a secret of the Self.
When the Self awoke to consciousness,
190 It revealed the universe of Thought.
A hundred worlds are hidden in its essence:
Self-affirmation brings Not-self to light.

By the Self the seed of hostility is sown in the world:
It imagines itself to be other than itself.

p. 17 It makes from itself the forms of others 195
In order to multiply the pleasure of strife.

It is slaying by the strength of its arm
That it may become conscious of its own strength.
Its self-deceptions are the essence of Life;
Like the rose, it lives by bathing itself in blood. 200
For the sake of a single rose it destroys a hundred rose-gardens
And makes a hundred lamentations in quest of a single melody.
For one sky it produces a hundred new moons,
And for one word a hundred discourses.

The excuse for this wastefulness and cruelty 205
Is the shaping and perfecting of spiritual beauty.

p. 18 The loveliness of Shírín justifies the anguish of Farhád, 1
The fragrant navel justifies a hundred musk-deer [of Khattan, China].
’Tis the fate of moths to consume in flame:
210 The suffering of moths is justified by the candle. [Perpetual anguish is the destiny of the moth: Candle is the excuse of the sufferings of the

’’در بیان اینکہ اصل نظام عالم از خودی است
و تسلسل حیات تعینات وجود بر استحکام خودی انحصاردارد‘‘

پیکر ہستی ز آثار خودی است
ہر چہ می بینی ز اسرار خودی است
خویشتن را چون خودی بیدار کرد
آشکارا عالم پندار کرد
صد جہان پوشیدہ اندر ذات او
غیر او پیداست از اثبات او
در جہان تخم خصومت کاشت است
خویشتن را غیر خود پنداشت است
سازد از خود پیکر اغیار را
تا فزاید لذت پیکار را
میکشد از قوت بازوی خویش
تا شود آگاہ از نیروی خویش
خود فریبی ہای او عین حیات
ہمچو گل از خون وضو عین حیات
بہر یک گل خون صد گلشن کند
از پی یک نغمہ صد شیون کند

یک فلک را صد ہلال آوردہ است
بہر حرفی صد مقال آوردہ است
عذر این اسراف و این سنگین دلی
خلق و تکمیل جمال معنوی
حسن شیرین عذر درد کوہکن
نافۂ عذر صد آہوی ختن

سوز پیہم قسمت پروانہ ہا
شمع عذر محنت پروانہ ہا
خامہ ی او نقش صد امروز بست
تا بیارد صبح فردائی بدست
شعلہ ہای او صد ابراہیم سوخت
تا چراغ یک محمد بر فروخت
می شود از بہر اغراض عمل
عامل و معمول و اسباب و علل
خیزد ، انگیزد ، پرد ، تابد ، رمد
سوزد ، افروزد ، کشد ، میرد ، دمد

moth]
The pencil of the Self limned a hundred to-days
In order to achieve the dawn of a single morrow.
Its flames burned a hundred Abrahams 2
That the lamp of one Mohammed might be lighted.
215 Subject, object, means, and causes—
They all exist for the purpose of action. p. 19

The Self rises, kindles, falls, glows, breathes,
Burns, shines, walks, and flies.
The spaciousness of Time is its arena,
Heaven is a billow of the dust on its road. 220
From its rose-planting the world abounds in roses;
[from sprouting

Night is born of its sleep, day springs from its waking.
It divided its flame into sparks
And taught the understanding to worship particulars
It dissolved itself and created the atoms, 225
It was scattered for a little while and created the sands.
Then it wearied of dispersion
And by re-uniting itself it became the mountains.
'Tis the nature of the Self to manifest itself:
In every atom slumbers the might of the Self. 230

p. 20 Power that is unexpressed and inert
Chains the faculties which lead to action.
Inasmuch as the life of the universe
comes from the strength of the Self,
Life is in proportion to this strength.
235 When a drop of water gets the Self's lesson by heart,
It makes its worthless existence a pearl.
Wine is formless because its self is weak;
It receives a form by favour of the cup.
Although the cup of wine assumes a form,
240 It is indebted to us for its motion.
When the mountain loses its self, it turns into sands
And complains that the sea surges over it;
But the wave, so long as it remains a wave in the sea's bosom,
Makes itself a rider on the sea's back.

p. 21 Light has been a beggar since the eye first rolled 245
And moved to and fro in search of beauty;
But forasmuch as the grass found a
means of growth in its self,
Its aspiration clove the breast of the garden.
The candle too concatenated itself
And built itself out of atoms; 250

وسعت ایام جولانگاه او
آسمان موجی ز گرد راه او
گل بجیب آفاق از گلکاریش
شب ز خوابش ، روز از بیداریش

شعلہ ی خود در شرر تقسیم کرد
جز پرستی عقل را تعلیم کرد

خود شکن گردید و اجزا آفرید
اندکے آشفت و صحرا آفرید
باز از آشفتگی بیزار شد
وز بہم پیوستگی کہسار شد

وانمودن خویش را خوی خودی است
خفتہ در ہر ذره نیروی خودی است
قوت خاموش و بیتاب عمل
از عمل پابند اسباب عمل
چون حیات عالم از زور خودی است
پس بقدر استواری زندگی است
قطره چون حرف خودی ازبر کند
ہستنی بے مایہ را گوہر کند
باده از ضعف خودی بی پیکر است
پیکرش منت پذیر ساغر است
گرچہ پیکر می پذیرد جام مے
گردش از ما وام گیرد جام می
کوه چون از خود رود صحرا شود
شکوه سنج جوشش دریا شود
موج تا موج است در غوش بحر
می کند خود را سوار دوش بحر
حلقہ ئے زد نور تا گردید چشم
از تلاش جلوه ہا جنبید چشم
سبزه چون تاب دمید از خویش یافت
ہمت او سینہ ی گلشن شکافت
شمع ہم خود را بخود زنجیر کرد
خویش را از ذره ہا تعمیر کرد

خود گدازی پیشہ کرد از خود رمید
ہم چو اشک خر ز چشم خود چکید
گر بفطرت پختہ تر بودے نگین
از جراحت ہا بیاسودی نگین
می شود سرمایہ دار نام غیر
دوش او مجروح بار نام غیر
چون زمین بر ہستی خود محکم است
ماه پابند طواف پیہم است

Then it made a practice of melting itself away and fled from its self Until at last it trickled down from its own eye, like tears. If the bezel had been more self-secure by nature, It would not have suffered wounds, But since it derives its value from the superscription, 255 Its shoulder is galled by the burden of another's name. Because the earth is firmly based on self-existence, p. 22 The captive moon goes round it perpetually. The being of the sun is stronger than that of the earth: 260 Therefore is the earth bewitched by the sun's eye. The glory of the plane fixes our gaze, The mountains are enriched by its majesty: Its raiment is woven of fire, Its origin is one self-assertive seed. 265 When Life gathers strength from the Self, The river of Life expands into an ocean. p. 23	ہستی مہر از زمین محکم تر است پس زمین مسحور چشم خاور است جنبش از مژگان برد شان چنار مایہ دار از سطوت او کوہسار تار و پود کسوت او آتش است اصل او یک دانہ ی گردن کش است چون خودی آرد بہم نیروی زیست می گشاید قلزمی از جوی زیست

Footnotes

18:1 Shírín was loved by the Persian emperor Khusrau Parwíz. Farhád fell in love with her and cast himself down a precipice on hearing a false rumour of her death. [This refers to his digging a tunnel through the mountain in order to meet the condition of seeing her.]

18:2 Abraham is said to have been cast on a burning pile by order of Nimrod and miraculously preserved from harm

Asrare Khudi by Mohammad Iqbal Persian and English

AsrareKhudi of Iqbal English Translation **PROLOGUE** WHEN the world-illuming sun rushed upon Night like a brigand, My weeping bedewed the face of the rose. My tears washed away sleep from the eye of the narcissus, My passion wakened the grass and made it grow. The Gardener taught me to sing with power, 5 He sowed a verse and reaped a sword.	بسم اللہ الرحمن الرحیم تمہید “نیست در خشک و تر بیشہؐ من کوتاہی” “چوب ہر نخل کہ منبر نشود دارکنم” نظیری نیشابوری راہ شب چون مہر عالمتاب زد گریہؐ من بر رخ گل ، ب زد اشک من از چشم نرگس خواب شست سبزہؐ از ہنگامہ ام بیدار رست باغبان زور کلامم زمود

In the soil he planted only the seed of my tears
And wove my lament with the garden, as warp and woof.

p. 2

Tho’ I am but a mote, the radiant sun is mine:
10 Within my bosom are a hundred dawns.
My dust is brighter than Jamshíd's cup, [1]
It knows things that are yet unborn in the world.
My thought hunted down and slung from the saddle a deer
That has not yet leaped forth from the covert of non-existence.
15 Fair is my garden ere yet the leaves are green:
Full-blown roses are hidden in the skirt of my garment.
I struck dumb the musicians where they were gathered together (in the Mehfil),

(I threw in chaos the Mehfil of Ramashgiri)
I smote the heartstrings of all that heard me,
~~Because the lute of my genius hath a rare melody~~:
How rare is the melody of the lute of my nature!
20 Even ~~to comrades my song is strange~~ my comrades are unaware of my song!

p. 3

I am born in the world as a new sun,
I have not learned the ways and fashions of the sky:
Not yet have the stars fled before my splendour,
Not yet is my quicksilver astir;

Untouched is the sea by my dancing rays, 25
Untouched are the mountains by my crimson hue.
The eye of existence is not familiar with me;
I rise trembling, afraid to show myself.

From the East my dawn arrived and routed Night,
A fresh dew settled on the rose of the world. 30

I am waiting for the votaries that rise at dawn:
Oh, happy they who shall worship my fire!
[I’m a song] I have no need of the ear [strike] of To-day,

مصرعی کارید و شمشیری درود

در چمن جز دانۀ اشکم نکشت
تار افغانم بہ پود باغ رشت
ذره ام مہر منیر ن من است
صد سحر اندر گریبان من است
خاک من روشن تر از جام جم است
محرم از نازادہای عالم است
فکرم ن آہو سر فتراک بست
کو ہنوز از نیستی بیرون نجست
سبزه نا روئیده زیب گلشنم
گل بشاخ اندر نہان در دامنم
محفل رامشگری برهم زدم
زخمہ بر تار رگ عالم زدم
بسکہ عود فطرتم نادر نوا ست
ہم نشین از نغمہ ام نا شنا ست
در جہان خورشید نو زائیده ام
رسم و آ ئین فلک نادیده ام
رم ندیده انجم از تابم ہنوز
ہست نا شفتہ سیمابم ہنوز
بحر از رقص ضیایم بی نصیب
کوه از رنگ حنایم بی نصیب
خوگر من نیست چشم ہست و بود
لرزه بر تن خیزم از بیم نمود
بامم از خاور رسید و شب شکست
شبنم نو برگل عالم نشست
انتظار صبح خیزان می کشم
ای خوشا زرتشتیان آتشم
نغمہ ام ، از زخمہ بی پرواستم
من نوای شاعر فرداستم
عصر من دانندۀ اسرار نیست
یوسف من بہر این بازار نیست
ناامید استم ز یاران قدیم
طور من سوزد کہ مے آید کلیم
قلزم یاران چو شبنم بی خروش
شبنم من مثل یم طوفان بدوش
نغمہ ی من از جہان دیگر است
این جرس را کاروان دیگر است
ای بسا شاعر کہ بعد از مرگ زاد
چشم خود بر بست و چشم ما گشاد
رخت باز از نیستی بیرون کشید
چون گل از خاک مزار خود دمید
کاروان ہا گرچہ زین صحرا گذشت
مثل گام ناقہ کم غوغا گذشت

I am the voice of the poet of To-morrow.

p. 4

35 My own age does not understand ~~my~~ [the] deep meanings,
My Joseph is not for this market [i.e. worthy to be sold in this market].
I despair of my old companions,
My Sinai burns for sake of the Moses who is coming.
Their sea is silent, like dew,
40 But my dew is storm-ridden, like the ocean.
My song is of another world than theirs:
This bell calls other travellers to take the road.
How many a poet after his death
Opened our eyes when his own were closed,
45 And journeyed forth again from nothingness
When roses blossomed o’er the earth of his grave!
Albeit caravans have passed through this desert,
They passed, as a camel steps, with little sound.

p. 5

But I am a lover: loud crying is my faith:
The clamour of Judgement Day is one of my minions. 50
My song exceeds the range of the chord,
Yet I do not fear that my lute will break.
’Twere better for the waterdrop not to know my torrent,
Whose fury should rather madden the sea.
No river will contain my Omán: 1 55
My flood requires whole seas to hold it.
Unless the bud expand into a bed of roses,
It is unworthy of my spring-cloud's bounty.
Lightnings slumber within my soul,
I sweep over mountain and plain. 60
Wrestle with my sea, if thou art a plain;

p. 6

Receive my lightning, if thou art a Sinai.
The Fountain of Life hath been given me to drink,
I have been made an adept of the mystery of Life.
65 The speck of dust was vitalised by my burning song:
It unfolded wings and became a firefly.
No one hath told the secret which I will tell
Or threaded a pearl of thought like mine.
Come, if thou would’st know the secret of

عاشقم ، فریاد ، ایمان من است
شور حشر از پیش خیزان من است

نغمه ام ز اندازهٔ تار است بیش
من نترسم از شکست عود خویش
قطره از سیلاب من بیگانه به
قلزم از شوب او دیوانه به
در نمے گنجد بجو عمان من
بحرہا باید پے طوفان من
غنچه کز بالیدگی گلشن نشد
در خور ابر بهار من نشد
برقها خوابیده در جان من است
کوه و صحرا باب جولان من است
پنجه کن با بحرم ار صحراستی
برق من در گیر اگر سیناستی
چشمهٔ حیوان براتم کرده اند
محرم راز حیاتم کرده اند
ذره از سوز نوایم زنده گشت
پر گشود و کرمک تابنده گشت
هیچکس ، رازی که من گویم ، نگفت
همچو فکر من در معنی نسفت
سر عیش جاودان خواهی بیا
هم زمین ، هم آسمان خواهی بیا
پیر گردون بامن این اسرار گفت
از ندیمان رازها نتوان نهفت
ساقیا برخیز و می در جام کن
محو از دل کاوش ایام کن
شعله ی بی که اصلش زمزم است
گر گدا باشد پرستارش جم است
می کند اندیشه را هشیار تر
دیده ی بیدار را بیدار تر
اعتبار کوه بخشد کاه را
قوت شیران دهد روباه را
خاک را اوج ثریا میدهد
قطره را پهنای دریا میدهد
خامشی را شورش محشر کند
پای کبک از خون باز احمر کند
خیز و در جامم شراب ناب ریز
بر شب اندیشه ام مهتاب ریز
تا سوی منزل کشم آواره را
ذوق بیتابے دهم نظاره را
گرم رو از جستجوی نو شوم
روشناس آرزوی نو شوم
چشم اهل ذوق را مردم شوم

<table>
<tr>
<td>
everlasting life!
70 Come, if thou would’st win both earth and heaven!
The old Guru of the Sky taught me this lore,
I cannot hide it from my comrades.
O Saki! arise and pour wine into the cup,

p. 7

Clear the vexation of Time from my heart!
The sparkling liquor that flows from Zemzem— 1 75
Were it a beggar, a king would pay homage to it.
It makes thought more sober and wise,
It makes the keen eye keener,
It gives to a straw the weight of a mountain,
And to foxes the strength of lions. 80
It causes dust to soar to the Pleiades
And a drop of water swell to the breadth of the sea.
It turns silence into the din of Judgement Day,
It makes the foot of the partridge red with blood of the hawk.
Arise and pour pure wine into my cup, 85
Pour moonbeams into the dark night of my thought,

p. 8

That I may lead home the wanderer
And imbue the idle looker-on with restless impatience;
And advance hotly on a new quest
90 And become known as the champion of a new spirit;
And be to people of insight as the pupil to the eye,
And sink into the ear of the world, like a voice;
And exalt the worth of Poesy
And sprinkle the dry herbs with my tears.
95 Inspired by the genius of the Master of Rúm, 1
I rehearse the sealed book of secret lore.
His soul is the source of the flames,
I am but as the spark that gleams for a moment.

p. 9

His burning candle consumed me, the moth;
His wine overwhelmed my goblet. 100
The Master of Rúm transmuted my earth to gold
And clothed my barren dust with beauty.
The grain of sand set forth from the desert,
That it might win the radiance of the sun.
I am a wave and I will come to rest in his sea, 105
That I may make the glistening pearl mine own.
</td>
<td>
چون صدا در گوش عالم گم شوم
قیمت جنس سخن بالا کنم
ب چشم خویش در کالاکنم
باز بر خوانم ز فیض پیر روم
دفتر سر بستہ اسرار علوم
جان او از شعلہ ہا سرمایہ دار
من فروغ یک نفس مثل شرار
شمع سوزان تاخت بر پروانہ ام
بادہ شبخون ریخت بر پیمانہ ام
پیر رومی خاک را اکسیر کرد
از غبارم جلوہ ہا تعمیر کرد
ذرہ از خاک بیابان رخت بست
تا شعاع فتاب رد بدست
موجم و در بحر او منزل کنم
تا در تابندہ ئی حاصل کنم
من کہ مستی ہا ز صہبایش کنم
زندگانے از نفس ہایش کنم
شب دل من مایل فریاد بود
خامشے از ’’یا ربم‘‘ باد بود
شکوہ شوب غم دوران بدم
از تہی پیمانگی نالان بۃدم
این قدر نظارہ ام بیتاب شد
بال و پر بشکست و خر خواب شد
روی خود بنمود پیر حق سرشت
کو بحرف پہلوی قر ن نوشت
گفت ’’ای دیوانہ ی ارباب عشق
جرعہ ئی گیر از شراب ناب عشق
بر جگر ہنگامہ ی محشر بزن
شیشہ بر سر ، دیدہ بر نشتر بزن
خندہ را سرمایہ ی صد نالہ ساز
اشک خونین را جگر پرکالہ ساز
تا بکی چون غنچہ می باشی خموش
نکہت خود را چو گل ارزان فروش
در گرہ ہنگامہ داری چون سپند
محمل خود بر سر تش بہ بند
چون جرس خر ز ہر جزو بدن
نالہ ی خاموش را بیرون فکن
تش استی بزم عالم بر فروز
دیگران را ہم ز سوز خود بسوز
فاش گو اسرار پیر می فروش
موج می شو کسوت مینا بپوش
سنگ شو ئینہ ی اندیشہ را
بر سر بازار بشکن شیشہ را
از نیستان ہمچو نی پیغام دہ
</td>
</tr>
</table>

I who am drunken with the wine of his song
Will draw life from the breath of his words.

’Twas night: my heart would fain lament,
The. silence was filled with my cries to God. 110

p. 10

I was complaining of the sorrows of the world
And bewailing the emptiness of my cup.
At last mine eye could endure no more,
Broken with fatigue it went to sleep.
115 There appeared the Master, formed in the mould of Truth,
Who wrote the Koran of Persia. 1
He said, "O frenzied lover,
Take a draught of love's pure wine.
Strike the chords of thine heart and rouse a tumultuous strain,
120 Dash thine head against the cupping-glass and thine eye against the lancet!
Make thy laughter the source of a hundred sighs,
Make the hearts of men bleed with thy tears!
How long wilt thou be silent, like a bud?
Sell thy fragrance cheap, like the rose!

p. 11

Tongue-tied, thou art in pain: 125
Cast thyself upon the fire, like rue! 1
Like the bell, break silence at last, and from every limb
Utter forth a lamentation!
Thou art fire: fill the world with thy glow!
Make others burn with thy burning! 130
Proclaim the secrets of the old wine-seller; 2
Be thou a surge of wine, and the crystal cup thy robe!
Shatter the mirror of fear,
Break the bottles in the bazaar!
Like the reed-flute, bring a message from the reeds; 135
Give to Majnún a message from Lailá! 3
Create a new style for thy song,
Enrich the feast with thy piercing strains!

p. 12

Up, and re-inspire every living soul!
140 Say 'Arise!' and by that word quicken the living!
Up, and set thy feet on another path;

قیس را از قوم ’’حی‘‘ پیغام ده
ناله را انداز نو ایجاد کن
بزم را از ہاے و ہو باد کن
خیز و جان نو بده ہر زنده را
از ’’قم‘‘ خود زنده تر کن زنده را
خیز و پا بر جاده ی دیگر بنہ
جوش سودای کہن از سر بنہ
شنای لذت گفتار شو
ای دراے کاروان بیدار شو‘‘
زین سخن تش بہ پیراہن شدم
مثل نی ہنگامہ بستن شدم
چون نوا از تار خود برخاستم
جنتی از بهر گوش راستم
بر گرفتم پرده از راز خودی
وا نمودم سر اعجاز خودی
بود نقش ہستیم انگاره ئی
نا قبولی ، ناکسے ، ناکاره ئی
عشق سوہان زد مرا ، دم شدم
عالم کیف و کم عالم شدم
حرکت اعصاب گردون دیده ام
در رگ مہ گردش خون دیده ام
بہر انسان چشم من شبہا گریست
تا دریدم پرده ی اسرار زیست
از درون کارگاه ممکنات
بر کشیدم سر تقویم حیات
من کہ این شب را چو مہ راستم
گرد پای ملت بیضاستم
ملتی در باغ و راغ وازه اش
تش دلہا سرود تازه اش
ذره کشت و فتاب انبار کرد
خرمن از صد رومی و عطار کرد
ه گرمم ، رخت بر گردون کشم
گرچہ دودم از تبار تشم
خامہ ام از ہمت فکر بلند
راز این نہ پرده در صحرا فکند
قطره تا ہمپایہ ی دریا شود
ذره از بالیدگی صحرا شود
شاعری زین مثنوی مقصود نیست
بت پرستی ، بت گری مقصود نیست
ہندیم از پارسے بیگانہ ام
ماه نو باشم تہی پیمانہ ام
حسن انداز بیان از من مجو
خوانسار و اصفہان از من مجو
گرچہ ہندی در عذوبت شکر است

Put aside the passionate melancholy of old!
Become familiar with the delight of singing;
O bell of the caravan, awake!"

145 At these words my bosom was enkindled
And swelled with emotion like the flute;
I rose like music from the string
To prepare a Paradise for the ear.
I unveiled the mystery of the. Self
150 And disclosed its wondrous secret.

My being was as an unfinished statue,
Uncomely, worthless, good for nothing.
Love chiselled me: I became a man
And gained knowledge of the nature of the universe.

p. 13

I have seen the movement of the sinews of the sky, 155
And the blood coursing in the veins of the moon.
Many a night I wept for Man's sake
That I might tear the veil from Life's mysteries,
And extract the secret of Life's constitution
From the laboratory of phenomena. 160
I who give beauty to this night, like the moon,
Am as dust in devotion to the pure Faith (Islam)
A Faith renowned in hill and dale,
Which kindles in men's hearts a flame of undying song:
It sowed an atom and reaped a sun, 165
It harvested a hundred poets like Rúmí and Attar.
I am a sigh: I will mount to the heavens;
I am a breath, yet am I sprung of fire.

p. 14

Driven onward by high thoughts, my pen
170 Cast abroad the secret of this veil,
That the drop may become co-equal with the sea
And the grain of sand grow into a Sahara.
Poetising is not the aim of this *masnaví*,
Beauty-worshipping and love-making is not its aim.
175 I am of India: Persian is not my native tongue;
I am like the crescent moon: my cup is not full.
Do not seek from me charm of style in exposition,
Do not seek from me Khánsár and Isfahan. 1
Although the language of Hind is sweet as sugar,
180 Yet sweeter is the fashion of Persian speech.

p. 15

My mind was enchanted by its loveliness,
My pen became as a twig of the Burning Bush.
Because of the loftiness of my thoughts,

طرز گفتار دری شیرین تر است
فکر من از جلوه اش مسحور گشت
خامۂ من شاخ نخل طور گشت
پارسے از رفعت اندیشہ ام
در خورد با فطرت اندیشہ ام
خرده بر مینا مگیر ای ہوشمند
دل بذوق خرده ی مینا بہ بند

Persian alone is suitable to them. O Reader, do not find fault with the wine-cup, 185 But consider attentively the taste of the wine.	

Footnotes

2:1 Jamshíd, one of the mythical Persian kings, is said to have possessed a marvellous cup in which the whole world was displayed to him.

5:1 The Sea of Oman is a name given by the Arabs to the Persian Gulf.

7:1 The holy well at Mecca.

8:1 Jalálu'ddín Rúmí, the greatest mystical poet of Persia (A.D. 1207-1273). Most of his life was passed at Iconium in Galatia, for which reason he is generally known as "Rúmí," *i.e.* " the Anatolian."

10:1 This refers to the famous *Masnaví* of Jalálu'ddín Rúmí.

11:1 Rue-seed, which is burned for the purpose of fumigation, crackles in the fire.

11:2 "Wine " signifies the mysteries of divine love.

11:3 Majnún is the Orlando Furioso of Arabia.

14:1 Khánsár, which lies about a hundred miles north- west of Isfahan, was the birth-place of several Persian poets.

I

II

Footnotes

24:1 Cf. Koran, ch. 18, vv. 64-80. Khizr represents the mystic seer whose actions are misjudged by persons of less insight.

25:1 *I.e.* the reed was made into a flute.

Next: III. The Self is Strengthened by Love

III

Iqbals asrareKhudi Persian and English II Hayate Khudi az Takhleeq wa Tawleed maqaasid ast

II

Showing that the life of the Self comes from forming ~~desires~~ Objectives/ purposes and bringing them to birth.

Desire in Islamic literature has negative meaning of Hawa wa Hawas

LIFE is preserved by purpose:
Because of the goal its caravan-bell tinkles.
Life is latent in seeking,
Its origin is hidden in desire. 270
Keep desire alive in thy heart,
Lest thy little dust become a tomb.
Desire is the soul of this world of hue and scent,
The nature of every thing is faithful to desire.
Desire sets the heart dancing in the breast, 275p. 24

And by its glow the breast is made bright as a mirror.
It gives to earth the power of soaring,
It is a Khizr to the Moses of perception. 1
From the flame of desire the heart takes life,
280 And when it takes life, all dies that is not true.
When it refrains from forming wishes,
Its pinion breaks and it cannot soar.
Desire is an emotion of the Self:
It is a restless wave of the Self's sea.
285 Desire is a noose for hunting ideals,
A binder of the book of deeds.
Negation of desire is death to the living,
Even as absence of burning extinguishes the flame.
What is the source of our wakeful eye?
290 Our delight in seeing hath taken visible shape.

p. 25The partridge's leg is derived from the elegance of its gait,
The nightingale's beak from its endeavour to sing.
Away from the reed-bed, the reed became

“دربیان اینکہ حیات
خودی از تخلیق و
تولیدمقاصداست”

زندگانے را بقا از مدعا ست
کاروانش را درا از مدعا ست
زندگی در جستجو پوشیده است
اصل او در رزو پوشیده است
رزو را در دل خود زنده دار
تا نگردد مشت خاک تو مزار
رزو جان جہان رنگ و بوست
فطرت ہر شی امین رزو ست
از تمنا رقص دل در سینہ ہا
سینہ ہا از تاب او ئینہ ہا
طاقت پرواز بخشد خاک را
خضر باشد موسی ادراک را
دل ز سوز آرزو گیرد حیات
غیر حق میرد چو او گیرد حیات
چون ز تخلیق تمنا باز ماند
شہپرش بشکست و از پرواز ماند
آرزو ہنگامہ آرای خودی
موج بیتابے ز دریای خودی
آرزو صید مقاصد را کمند
دفتر افعال را شیرازه بند
زنده را نفی تمنا مرده کرد
شعلہ را نقصان سوز افسرده کرد
چیست اصل دیدهٔ بیدار ما
بست صورت لذت دیدار ما
کبک پا از شوخئ رفتار یافت
بلبل از سعی نوا منقار یافت
نی برون از نیستان آباد شد
نغمہ از زندان او آزاد شد
عقل نـدرت کـوش و گـردون تـاز چیست
ہیچ میدانی کہ این اعجاز چیست
زندگی سرمایہ دار از آرزوست
عقل از زائیدگان بطن اوست
چیست نظم قوم و آئین و رسوم
چیست راز تازگیہای علوم
آرزوئی کو بزور خود شکست

happy:
The music was released from its prison. 1
Why does the mind strive after new discoveries and scale the heavens? 295
Knowest thou what works this miracle?
’Tis desire that enriches Life,
And the intellect is a child of its womb.
What are social organisation, customs, and laws?
What is the secret of the novelties of 300 science?
A desire which broke through by its own strength
And burst forth from the heart and took shape.

p. 26

Nose, hand, brain, eye, and ear,
Thought, imagination, feeling, memory, and understanding
305 All these are weapons devised for self-preservation
By him that rides into the battle of Life.
The object of science and art is not knowledge,
The object of the garden is not the bud and the flower.
Science is an instrument for the preservation of Life,
310 Science is a means of establishing the Self.
Science and art are servants of Life,
Slaves born and bred in its house.
Rise, O thou who art strange to Life's mystery,
Rise intoxicated with the wine of an ideal!
315 If thou art an ideal, thou wilt shine as the dawn

p. 27And be to all else as a blazing fire.
If thou art an ideal, thou art higher than Heaven
Winning, captivating, enchanting men's hearts;
A destroyer of ancient falsehood,
Fraught with turmoil, an embodiment of the Last Day. 320
We live by forming ideals,
We glow with the sunbeams of desire!

سر ز دل بیرون زد و صورت بہ بست
دست و دندان و دماغ و چشم و گوش
فکر و تخییل و شعور و یاد و ہوش
زندگی مرکب چو در جنگاه باخت
بہر حفظ خویش این آلات ساخت
آگہی از علم و فن مقصود نیست
غنچہ و گل از چمن مقصود نیست
علم از سامان حفظ زندگی است
علم از اسباب تقویم خودی است
علم و فن از پیش خیزان حیات
علم و فن از خانہ زادان حیات
ای از راز زندگی بیگانہ ، خیز
از شراب مقصدی مستانہ خیز
مقصد مثل سحر تابنده ئی
ماسوی را آتش سوزنده ئی
مقصدی از آسمان بالاتری
دلربائے دلستانی دلبری
باطل دیرینہ را غارتگری
فتنہ در جیبی سراپا محشری
ما ز تخلیق مقاصد زنده ایم
از شعاع آرزو تابنده ایم

Footnotes

24:1 Cf. Koran, ch. 18, vv. 64-80. Khizr represents the mystic seer whose actions are misjudged by persons of less insight.

25:1 *I.e.* the reed was made into a flute.

Next: III. The Self is Strengthened by Love

AsrareKhudi Ishq

28

III

Showing that the Self is strengthened by Love. 1

THE luminous point whose name is the Self
Is the life-spark beneath our dust.
325 By Love it is made more lasting,
More living, more burning, more glowing.
From Love proceeds the radiance of its being
And the development of its unknown possibilities.
Its nature gathers fire from Love,
330 Love instructs it to illumine the world.

p. 29Love fears neither sword nor dagger,
Love is not born of water and air and earth.
Love makes peace and war in the world,
The Fountain of Life is Love's flashing sword.
The hardest rocks are shivered by Love's glance:
335
Love of God at last becomes wholly God.
Learn thou to love, and seek to be loved:
Seek an eye like Noah's, a heart like Job's!
Transmute thy handful of earth into gold,
Kiss the threshold of a Perfect Man! 1 340
Like Rúmí, light thy candle
And burn Rúm in the fire of Tabríz! 2

p. 30

There is a beloved hidden within thine heart:
I will show him to thee, if thou hast eyes to see.
345 His lovers are fairer than the fair,
Sweeter and comelier and more beloved.
By love of him the heart is made strong
And earth rubs shoulders with the Pleiades.
The soil of Najd was quickened by his grace
350 And fell into a rapture and rose to the skies. 1
In the Moslem's heart is the home of Mohammed,
All our glory is from the name of Mohammed.

’’در بیان اینکہ خودی از عشق و محبت استحکام می پذیرد‘‘

نقطۂ نوری کہ نام او خودی است
زیر خاک ما شرار زندگی است
از محبت می شود پاینده تر
زنده تر سوزنده تر تابنده تر
از محبت اشتعال جوہرش
ارتقای ممکنات مضمرش
فطرت او آتش اندوزد ز عشق
عالم افروزی بیاموزد ز عشق
عشق را از تیغ و خنجر باک نیست
اصل عشق از آب و باد و خاک نیست
در جہان ہم صلح و ہم پیکار عشق
آب حیوان تیغ جوہر دار عشق
از نگاه عشق خارا شق شود
عشق حق آخر سراپا حق شود
عاشقی آموز و محبوبی طلب
چشم نوحی قلب ایوبی طلب
کیمیا پیدا کن از مشت گلی
بوسہ زن بر آستان کاملی
شمع خود را ہمچو رومی بر فروز
روم را در آتش تبریز سوز
ہست معشوقی نہان اندر دلت
چشم اگر دارے بیا بنمایمت
عاشقان او ز خوبان خوب تر
خوشتر و زیباتر و محبوب تر
دل ز عشق او توانا می شود
خاک ہمدوش ثریا می شود
خاک نجد از فیض او چالاک شد
آمد اندر وجد و بر افلاک شد
در دل مسلم مقام مصطفی است
آبروی ما ز نام مصطفی است
طور موجے از غبار خانہ اش

Sinai is but an eddy of the dust of his house,
The sanctuary of the Ka‘ba is his dwelling-place.

p. 31 Eternity is less than a moment of his time, 355
Eternity receives increase from his essence.
He slept on a mat of rushes,
But the crown of Chosroes was under his people's feet.
He chose the nightly solitude of Mount Hirá,
And he founded a state and laws and government. 360
He passed many a night with sleepless eyes
In order that the Moslems might sleep on the throne of Persia.
In the hour of battle, iron was melted by his sword;
In the hour of prayer, tears fell like rain from his eye.
When he was called to aid, his sword answered "Amen" 365
And extirpated the race of kings.
He instituted new laws in the world,

p. 32

He brought the empires of antiquity to an end.
With the key of religion he opened the door of this world:
370 The womb of the world never bore his like.
In his sight high and low were one,
He sat with his slave at one table.
The daughter of the chieftain of Tai
was taken prisoner in battle 1
And brought into that exalted presence;
375 Her feet in chains, unveiled,
And her neck bowed with shame.
When the Prophet saw that the poor girl had no veil,
He covered her face with his own veil.
We are more naked than that lady of Tai,
380 We are unveiled before the nations of the world.

p. 33

In him is our trust on the Day of Judgement,
And in this world too he is our protector.
Both his favour and his wrath are entirely a mercy:
That is a mercy to his friends and this to his foes.
He opened the gates of mercy to his enemies, 385
He gave to Mecca the message, "No blame shall be laid upon you."

کعبه را بیت الحرم کاشانه اش
کمتر از آنی ز اوقاتش ابد
کاسب افزایش از ذاتش ابد
بوریا ممنون خواب راحتش
تاج کسرے زیر پای امتش
در شبستان حرا خلوت گزید
قوم و آئین و حکومت آفرید
ماند شبها چشم او محروم نوم
تا به تخت خسروی خوابیده قوم
وقت هیجا تیغ او آهن گداز
دیده ی او اشکبار اندر نماز
در دعای نصرت آمین تیغ او
قاطع نسل سلاطین تیغ او
در جهان آئین نو آغاز کرد
مسند اقوام پیشین در نورد
از کلید دین در دنیا گشاد
همچو او بطن ام گیتی نزاد
در نگاه او یکے بالا و پست
با غلام خویش بر یک خوان نشست
در مصافی پیش آن گردون سریر
دختر سردار طی آمد اسیر
پای در زنجیر و هم بے پرده بود
گردن از شرم و حیا خم کرده بود
دخترک را چون نبی بی پرده دید
چادر خود پیش روی او کشید
ما از آن خاتون طی عریان تریم
پیش اقوام جهان بی چادریم
روز محشر اعتبار ماست او
در جهان هم پرده دار ماست او
لطف و قهر او سراپا رحمتی
آن بیاران این باعدا رحمتی
آن که بر اعدا در رحمت گشاد
مکه را پیغام ''لاتثریب'' داد
ما که از قید وطن بیگانه ایم
چون نگه نور دو چشمیم و یکیم
از حجاز و چین و ایرانیم ما
شبنم یک صبح خندانیم ما
مست چشم ساقی بطحاستیم
در جهان مثل می و میناستیم
امتیازات نسب را پاک سوخت
آتش او این خس و خاشاک سوخت
چون گل صد برگ ما را بو یکیست
اوست جان این نظام و او یکیست
سر مکنون دل او ما بدیم

We who know not the bonds of country Resemble sight, which is one though it be the light of two eyes. We belong to the Hijáz and China and Persia, Yet we are the dew of one smiling dawn. 390 We are all under the spell of the eye of the cupbearer from Mecca, We are united as wine and cup. p. 34 He burnt clean away distinctions of lineage, His fire consumed this trash and rubble. 395 We are like a rose with many petals but with one perfume: He is the soul of this society, and he is one. We were the secret concealed in his heart: He spake out fearlessly, and we were revealed. The song of love for him fills my silent reed, 400 A hundred notes throb in my bosom. How shall I tell what devotion he inspires? A block of dry wood wept at parting from him. 1 The Moslem's being is where he manifests his glory: Many a Sinai springs from the dust on his path. p. 35 My image was created by his mirror, 405 My dawn rises from the sun of his breast. My repose is a perpetual fever, My evening hotter than the morning of Judgement Day: 1 He is the April cloud and I his garden, My vine is bedewed with his rain. 410 I sowed mine eye in the field of Love And reaped a harvest of delight. "The soil of Medina is sweeter than both worlds: Oh, happy the town where dwells the Beloved!" 2 I am lost in admiration of the style of Mullá Jámí: 415 His verse and prose are a remedy for my immaturity. He has written poetry overflowing with beautiful ideas p. 36And has threaded pearls in praise of the Master— "Mohammed is the preface to the book of the universe: 420 All the world are slaves and he is the Master." From the wine of Love spring many qualities: Amongst the attributes of Love is blind devotion.	نعرهٔ بی باکانه زد افشا شدیم شور عشقش در نے خاموش من می تپد صد نغمه در آغوش من من چه گویم از تولایش که چیست خشک چوبی در فراق او گریست ہستی مسلم تجلے گاه او طور ہا بالد ز گرد راه او پیکرم را آفرید آئینه اش صبح من از آفتاب سینه اش در تپید دمبدم آرام من گرم تر از صبح محشر شام من ابر آذار است و من بستان او تاک من نمناک از باران او چشم در کشت محبت کاشتم از تماشا حاصلی برداشتم خاک یثرب از دو عالم خوشتر است ای خنک شہری که آنجا دلبر است کشته ی انداز ملا جامیم نظم و نثر او علاج خامیم شعر لبریز معانی گفته است در ثنای خواجه گوہر سفته است ''نسخهٔ کونین را دیباچه اوست جمله عالم بندگان و خواجه اوست'' کیفیت ہا خیزد از صبہای عشق ہست ہم تقلید از اسمای عشق کامل بسطام در تقلید فرد اجتناب از خوردن خربوزه کرد عاشقی ؟ محکم شو از تقلید یار تا کمند تو شود یزدان شکار اندکی اندر حرای دل نشین ترک خود کن سوی حق ہجرت گزین محکم از حق شو سوی خود گام زن لات و عزای ہوس را سر شکن لشکری پیدا کن از سلطان عشق جلوه گر شو بر سر فاران عشق تا خدای کعبه بنوازد ترا شرح ''انے جاعل'' سازد ترا

The saint of Bistám, who in devotion was unique,
Abstained from eating a water-melon. 1
425 Be a lover constant in devotion to thy beloved,
That thou mayst cast thy noose and capture God.
Sojourn for a while on the Hirá of the heart, 2

p. 37

Abandon self and flee to God.
Strengthened by God, return to thy self
And break the heads of the Lát and Uzzá of sensuality. 1 430
By the might of Love evoke an army,
Reveal thyself on the Fárán of Love, 2
That the Lord of the Ka‘ba may show thee favour
And interpret to thee the text, "Lo, I will appoint a vicegerent on the earth." 3

IV

Showing that the Self is weakened by asking (Begging).

435 O THOU who hast gathered taxes from lions,
Thy need hath caused thee to become a fox in disposition.
Thy maladies are the result of indigence:
This disease is the source of thy pain.
It is robbing thine high thoughts of their dignity
440 And putting out the light of thy noble imagination.
Quaff rosy wine from the jar of existence!

p. 39

Snatch thy money from the purse of Time!
Like Omar, come down from thy camel! 1
Beware of incurring obligations, beware!
How long wilt thou sue for office 445
And ride like children on a woman's back?
A nature that fixes its gaze on the sky
Becomes debased by receiving benefits.
By asking, poverty is made more abject;
By begging, the beggar is made poorer. 450
Asking disintegrates the Self

“در بیان اینکہ خودی از سؤال ضعیف میگردد”

ای فراہم کردہ از شیران خراج
گشتہ ئی روبہ مزاج از احتیاج
خستگی ہای تو از ناداری است
اصل درد تو ہمین بیماری است
می رباید رفعت از فکر بلند
می کشد شمع خیال ارجمند
از خم ہستی می گلفام گیر
نقد خود از کیسہ ی ایام گیر
خود فرود آ از شتر مثل عمر
الحذر از منت غیر الحذر
تابکے دریوزۂ منصب کنی
صورت طفلان ز نی مرکب کنی
فطرتی کو بر فلک بندد نظر
پست می گردد ز احسان دگر
از سؤال ، افلاس گردد خوار تر
از گدائے گدیہ گر نادار تر
از سؤال آشفتہ اجزای خودی
بی تجلی نخل سینای خودے

مشت خاک خویش را از ہم مپاش
مثل مہ رزق خود از پہلو تراش
گرچہ باشی تنگ روز و تنگ بخت
در رہ سیل بلا افکندہ رخت
رزق خویش از نعمت دیگر مجو

And deprives of illumination the Sinai-bush of the Self.

Do not scatter thy handful of dust;
Like the moon, scrape food from thine own side!
Albeit thou art poor and wretched 455

And overwhelmed by affliction,
Seek not thy daily bread from the bounty of another,
Seek not waves of water from the fountain of the sun,
Lest thou be put to shame before the Prophet
460 On the Day when every soul shall be stricken with fear.
The moon gets sustenance from the table of the sun
And bears the brand of his bounty on her heart.
Pray God for courage! Wrestle with Fortune!
Do not sully the honour of the pure religion!
465 He who swept the rubbish of idols out of the Ka‘ba
Said that God loves a man that earns his living.
Woe to him that accepts bounty from another's table

And lets his neck be bent with benefits!
He hath consumed himself with the lightning of the favours bestowed on him,
He hath sold his honour for a paltry coin. 470
Happy the man who thirsting in the sun
Does not crave of Khizr a cup of water! 1
His brow is not moist with the shame of beggary;
He is a man still, not a piece of clay.
That noble youth walks under heaven 475
With his head erect like the pine.
Are his hands empty? The more is he master of himself.
Do his fortunes languish? The more alert is he.
The beggar's wallet is like a boat tossing in waves of fire;

موج آب از چشمہ ی خاور مجو
تا نباشی پیش پیغمبر خجل
روز فردائی کہ باشد جان گسل
ماہ را روزے رسد از خوان مہر
داغ بر دل دارد از احسان مہر
ہمت از حق خواہ و با گردون ستیز
آبروے ملت بیضا مریز
آنکہ خاشاک بتان از کعبہ رفت
مرد کاسب را ’’حبیب اللہ‘‘ گفت
وای بر منت پذیر خوان غیر
گردنش خم گشتہ ی احسان غیر
خویش را از برق لطف غیر سوخت
با پشیزی مایہ ی غیرت فروخت
ای خنک آن تشنہ کاندر آفتاب
می نخواہد از خضر یک جام آب
تر جبین از خجلت سائل نشد
شکل آدم ماند و مشت گِل نشد
زیر گردون آن جوان ارجمند
می رود مثل صنوبر سر بلند
در تہی دستی شود خود دار تر
بخت او خوابیدہ ، او بیدار تر
قلزم زنبیل سیل آتش است
گر ز دست خود رسد شبنم ، خوشست

چون حباب از غیرت مردانہ باش
ہم بہ بحر اندر نگون پیمانہ باش

Sweet is a little dew gathered by 480 one's own hand.

Be a man of honour, and like the bubble
Keep thy cup inverted even in the midst of the sea! 1

Footnotes

39:1 The Caliph Omar was a man of simple habits and self-reliant character.

41:1 Khizr is supposed to have drunk of the Fountain of Life.

42:1 The bubble is compared to an inverted cup, which of course receives nothing.

Next: V. Strengthened by Love it Gains Dominion Over the Forces of the Universe

Footnotes

28:1 For the sense which Iqbal attaches to the word "love," see the Introduction, p. xxv.

29:1 A prophet or saint.

29:2 See note on l. 95. Tabríz is an allusion to Shams-i Tabríz, the spiritual director of Jalálu'ddín Rúmí.

30:1 Najd, the Highlands of Arabia, is celebrated in love-romance. I need only mention Laud and Majnún.

32:1 Her father, Hátim of Tai, is proverbial in the East for his hospitality.

34:1 The story of the pulpit that wept when Mohammed descended from it occurs, I think, in the *Masnaví*.

35:1 When, according to Mohammedan belief, the sun will rise in the west.

35:2 A quotation from the Masnaví. The Prophet was buried at Medina.

36:1 Báyazíd of Bistám died in A.D. 875. He refused to eat a water-melon, saying he had no assurance that the Prophet had ever tasted that fruit.

36:2 Mohammed used to retire to a cave on Mount Hirá, near Mecca, for the purpose of solitary meditation and other ascetic observances.

37:1 Lát and Uzzá were goddesses worshipped by the heathen Arabs.

37:2 Fárán, name of a mountain in the neighbourhood of Mecca.

37:3 Koran, ch. 2, v. 28. In these words, which were addressed to the angels, God foretold the creation of Adam.

AsrarKhudi AdabiyatIslamiya

VIII

Concerning the true nature of poetry and the reform of Islamic literature.

'TIS the brand of desire makes the blood of man run warm,
By the lamp of desire this dust is enkindled.
676 By desire Life's cup is brimmed with wine,
So that Life leaps to its feet and marches briskly on.
Life is occupied with conquest alone,
And the one charm for conquest is desire.
Life is the hunter and desire the snare,
680 Desire is Love's message to Beauty.
Wherefore doth desire swell continuously

The bass and treble of Life's song?
Whatsoever is good and fair and beautiful
Is our guide in the wilderness of seeking.
Its image becomes impressed on thine heart, 685
It creates desires in thine heart.
Beauty is the creator of desire's spring-tide,
Desire is nourished by the display of Beauty.
'Tis in the poet's breast that Beauty unveils,
'Tis from his Sinai that Beauty's beams arise. 690
By his look the fair is made fairer,
Through his enchantments Nature is more beloved.
From his lips the nightingale hath learned her song,
And his rouge hath brightened the cheek of the rose.

’’در حقیقت شعر و اصلاح ادبیات اسلامیہ‘‘

گرم خون انسان ز داغ آرزو
آتش ، این خاک از چراغ آرزو
از تمنا می بجام آمد حیات
گرم خیز و تیزگام آمد حیات
زندگی مضمون تسخیر است و بس
آرزو افسون تسخیر است و بس
زندگی صید افکن و دام آرزو
حسن را از عشق پیغام آرزو
از چہ رو خیزد تمنا دمبدم
این نواے زندگی را زیر و بم
ہر چہ باشد خوب و زیبا و جمیل
در بیابان طلب ما را دلیل
نقش او محکم نشیند در دلت
آرزو ہا آفریند در دلت
حسن خلاق بہار آرزوست
جلوہ اش پروردگار آرزوست
سینہ ی شاعر تجلی زار حسن
خیزد از سینای او انوار حسن
از نگاہش خوب گردد خوب تر
فطرت از افسون او محبوب تر
از دمش بلبل نوا آموخت است
غازہ اش رخسار گل افروخت است
سوز او اندر دل پروانہ ہا
عشق را رنگین ازو افسانہ ہا
بحر و بر پوشیدہ در آب و گلشن
صد جہان تازہ مضمر در دلش
در دماغش نادمیدہ لالہ ہا
ناشنیدہ نغمہ ہا ہم نالہ ہا

p. 62

695 ’Tis his passion burns in the heart of the moth,
’Tis he that lends glowing hues to love-tales.
Sea and land are hidden within his water and clay, 1
A hundred new worlds are concealed in his heart.
Ere tulips blossomed in his brain
700 There was heard no note of joy or grief.
His music breathes o’er us a wonderful enchantment,
His pen draws a mountain with a single hair.
His thoughts dwell with the moon and the stars,
He creates beauty in that which is ugly and strange.
705 He is a Khizr, and amidst his darkness is the Fountain of Life: 2

p. 63

All things that exist are made more living by his tears.
Heavily we go, like raw novices,
Stumbling on the way to the goal.
His nightingale hath played a tune
And laid a plot to beguile us, 710
That he may lead us into Life's Paradise,
And that Life's bow may become a full circle.
Caravans march at the sound of his bell
And follow the voice of his pipe;
But when his zephyr blows in our gardens, 715
We stay loitering amongst tulips and roses.
His witchery makes Life develop itself
And become self-questioning and impatient.
He invites the whole world to his table;
He lavishes his fire as though it were cheap as air.
720
Woe to a people that resigns itself to death,

p. 64

And whose poet turns away from the joy of living!
His mirror shows beauty as ugliness,
His honey leaves a hundred stings in the heart.
725 His kiss robs the rose of freshness,
He takes away from the nightingale's heart the joy of flying.
Thy sinews are relaxed by his opium,
Thou payest for his song with thy life.
He bereaves the cypress of delight in its beauty,
730 His cold breath makes a pheasant of the male falcon.

فکر او با ماه و انجم همنشین
زشت را نا آشنا خوب آفرین
خضر و در ظلمات او آب حیات
زنده تر از آب چشمش کائنات
ما گران سیریم و خام و ساده ایم
در ره منزل ز پا افتاده ایم
عندلیب او نوا پرداخت است
حیلهٔ ئی از بهر ما انداخت است
تا کشد ما را بفردوس حیات
حلقه ی کامل شود قوس حیات
کاروانها از درایش گام زن
در پی آواز نایش گام زن
چون نسیمش در ریاض ما وزد
نرمک اندر لاله و گل می خزد
از فریب او خود افزا زندگی
خود حساب و نا شکیبا زندگی
اہل عالم را صلا بر خوان کند
آتش خود را چو باد ارزان کند
وای قومی کز اجل گیرد برات
شاعرش وا بوسد از ذوق حیات
خوش نماید زشت را آئینه اش
در جگر صد نشتر از نوشینه اش
بوسه ی او تازگی از گل برد
ذوق پرواز از دل بلبل برد
سست اعصاب تو از افیون او
زندگانی قیمت مضمون او
می رباید ذوق رعنائی ز سرو
جره شاہین از دم سردش تذرو
ماہی و از سینه تا سر آدم است
چون بنات آشیان اندر یم است
از نوا بر ناخدا افسون زند
کشتیش در قعر دریا افکند
نغمه ہایش از دلت دزدد ثبات
مرگ را از سحر او دانی حیات
دایه ی ہستی ز جان تو برد
لعل عنابی ز کان تو برد
چون زیان پیرایه بندد سود را
می کند مذموم ہر محمود را
در یم اندیشه اندازد ترا
از عمل بیگانه می سازد ترا
خسته و ما از کلامش خسته تر
انجمن از دور جامش خسته تر
جوی برقی نیست در نیسان او
یک سراب رنگ و بو بستان او

He is a fish, and from the breast upward a man, Like the Sirens in the ocean. With his song he enchants the pilot And casts the ship to the bottom of the sea. 735 His melodies steal firmness from thine heart, p. 65 His magic persuades thee that death is life. He takes from thy soul the desire of existence, He extracts from thy mine the blushing ruby. He dresses gain in the garb of loss, He makes everything praiseworthy blameful. 740 He plunges thee in a sea of thought, He makes thee a stranger to action. He is sick, and by his words our sickness is increased: The more his cup goes round, the more sick are they that quaff it. There are no lightning-rains in his April, 745 His garden is a mirage of colour and perfume. His beauty hath no dealings with Truth, There are none but flawed pearls in his sea. Slumber he deemed sweeter than waking: p. 66750 Our fire was quenched by his breath. By the chant of his nightingale the heart was poisoned: Under his heap of roses lurked a snake. Beware of his decanter and cup! Beware of his sparkling wine! 755 O thou whom his wine hath laid low And who look'st to his glass for thy rising dawn, O thou whose heart hath been chilled by his melodies, Thou hast drunk deadly poison through the ear! Thy way of life is a proof of thy degeneracy, 760 The strings of thine instrument are out of tune. 'Tis pampered ease hath made thee so wretched, A disgrace to Islam throughout the world. One can bind thee with the vein of a rose,p. 67One can wound thee with a zephyr. Love hath been put to shame by thy wailing, 765 His fair picture hath been fouled by thy brush. Thy ill-usage hath paled his cheek, Thy coldness hath taken the glow from his fire. He is heartsick from thy heart-sicknesses, And enfeebled by thy feeblenesses. 770 His cup is full of childish tears, His house is furnished with distressful sighs. [1] He is a drunkard begging at tavern-doors, Stealing glimpses of beauty from lattices, Unhappy, melancholy, injured, 775	حسن او را با صداقت کار نیست در یمش جز گوهر تف دار نیست خواب را خوشتر ز بیداری شمرد آتش ما از نفسهایش فسرد قلب مسموم از سرود بلبلش خفته ماری زیر انبار گلشن از خم و مینا و جامش الحذر از می آئینه فامش الحذر ای ز پا افتاده ی صهبای او صبح تو از مشرق مینای او ای دلت از نغمه هایش سرد جوش زهر قاتل خورده ئی از راه گوش ای دلیل انحطاط انداز تو از نوا افتاد تار ساز تو آن چنان زار از تن آسانی شدی در جهان ننگ مسلمانی شدی از رگ گل می توان بستن ترا از نسیمی می توان خستن ترا عشق رسوا گشته از فریاد تو زشت رو تمثالش از بهزاد تو زرد از آزار تو رخسار او سردے تو برده سوز از نار او خسته جان از خسته جانیهای تو ناتوان از ناتوانیهای تو گریه ی طفلانه در پیمانه اش کلفت آهی متاع خانه اش سر خوش از دریوزه ی میخانه ها جلوه دزد روزن کاشانه ها نا خوشی ، افسرده ئی ، آزرده ئی از لگد کوب نگهبان مرده ئی از غمان مانند نی کاهیده ئی وز فلک صد شکوه بر لب چیده ئی لابه و کین جوهر آئینه اش ناتوانی همدم دیرینه اش پست بخت و زیر دست و دون نهاد ناسزا و ناامید و نامراد شیونش از جان تو سرمایه برد لطف خواب از دیده ی همسایه برد وای بر عشقی که نار او فسرد در حرم زائید و در بتخانه مرد ای میان کیسه ات نقد سخن بر عیار زندگی او را بزن فکر روشن بین عمل را رهبر است

Kicked well-nigh to death by the warder;

p. 68 Wasted like a reed by sorrows,
On his lips a store of complaints against Heaven.
Flattery and spite are the mettle of his mirror,
780 Helplessness his comrade of old;
A miserable base-born underling
Without worth or hope or object,
Whose lamentations have sucked the marrow from thy soul
And driven off gentle sleep from thy neighbours' eyes.
785 Alas for a love whose fire is extinct,
A love that was born in the Holy
Place and died in the house of idols!
Oh, if thou hast the coin of poesy in thy purse,
Rub it on the touchstone of Life!
Clear-seeing thought shows the way to action,
790 As the lightning-flash precedes the thunder.

p. 69 It behoves thee to meditate well concerning literature, It behoves thee to go back to the Arabs:
Thou must needs give thine heart to the Salmá of Araby, [1]
That the morn of the Hijáz may blossom
from the night of Kurdistan. [2]
Thou hast gathered roses from the garden of Persia 795
And seen the springtide of India and Iran: p. 70 Now taste a little of the heat of the desert,
Drink the old wine of the date!
Lay thine head for once on its hot breast,
800 Yield thy body awhile to its scorching wind!
For a long time thou hast turned about on a bed of silk:
Now accustom thyself to rough cotton!
For generations thou hast danced on tulips
And bathed thy cheek in dew, like the rose:
805 Now throw thyself on the burning sand
And plunge into the fountain of Zemzem!
How long wilt thou fain lament like the nightingale?
How long make thine abode in gardens?
O thou whose auspicious snare would do honour to the Phœnix,
810 Build a nest on the high mountains,

p. 71 A nest embosomed in lightning and thunder,
Loftier than eagle's eyrie,
That thou mayst be fit for Life's battle,
That thy body and soul may burn in Life's fire!

چون درخش برق پیش از تندر است
فکر صالح در ادب می بایدت
رجعتی سوی عرب می بایدت
دل به سلمای عرب باید سپرد
تا دمد صبح حجاز از شام کرد
از چمن زار عجم گل چیده ئی
نو بهار هند و ایران دیده ئی
اندکی از گرمی صحرا بخور
باده ی دیرینه از خرما بخور
سر یکے اندر بر گرمش بده
تن دمی با صرصر گرمش بده
مدتی غلطیده ئی اندر حریر
خو به کرپاس درشتی هم بگیر
قرنها بر لاله پا کوبیده ئی
عارض از شبنم چو گل شوئیده ئی
خویش ر بر ریگ سوزان هم بزن
غوطه اندر چشمه ی زمزم بزن
مثل بلبل ذوق شیون تا کجا
در چمن زاران نشیمن تا کجا
ای هما از یمن دامت ارجمند
آشیانی ساز بر کوه بلند
آشیانی برق و تندر در بری
از کنام جره بازان برتری
تا شوی در خورد پیکار حیات
جسم و جانت سوزد از نار حیات

Footnotes

62:1 *I.e.* in his body.

62:2 Khizr, according to the legend, discovered the Fountain of Life in the Land of Darkness.

67:1 In this passage the author assails the Persian and Urdu poetry so much in favour with his contemporaries.

69:1 Arabic odes usually begin with a prelude in which the poet makes mention of his beloved; and her name is often Salmá. Here "the Salmá of Araby" refers to the Koran and the ideals for which it stands.

69:2 It is related that an ignorant Kurd came to some students and besought them to instruct him in the mysteries of Sufism. They told him that he must fasten a rope to the roof of his house, then tie the loose end to his feet and suspend himself, head downwards; and that he must remain in this posture as long as possible, reciting continually some words of gibberish which they taught him. The poor man did not perceive that he was being mocked. He followed their instructions and passed the whole night repeating the words given him. God rewarded his faith and sincerity by granting him illumination, so that he became a saint and could discourse learnedly on the most abstruse matters of mystical theology. Afterwards he used to say, "In the evening I was a Kurd, but the next morning I was an Arab."

Asrar Khudi Young Man of Marv comes to AliHujweri XI

<table>
<tr>
<td>85

X

Setting forth the inner meanings of the names of Ali.

ALI is the first Moslem and the King of men, 965
In Love's eyes Ali is the treasure of the Faith.
Devotion to his family inspires me with life
So that I am as a shining pearl.
Like the narcissus, I am enraptured with gazing;
Like perfume, I am straying through his pleasure-garden. 970
If holy water gushes from my earth, he is the source;

p. 86

If wine pours from my grapes, he is the cause.
I am dust, but his sun hath made me as a</td>
<td>’’در شرح اسرار اسمای علی مرتضی‘‘

مسلم اول شه مردان علی
عشق را سرمایه ی ایمان علی
از ولای دودمانش زنده ام
در جهان مثل گهر تابنده ام
نرگسم وارفته ی نظاره ام
در خیابانش چو بو آواره ام
زمزم ار جوشد ز خاک من ازوست
می اگر ریزد ز تاک من ازوست
خاکم و از مهر او آئینه ام
می توان دیدن نوا در سینه ام
از رخ او فال پیغمبر گرفت
ملت حق از شکوهش فر گرفت
قوت دین مبین فرموده اش
کائنات آئین پذیر از دوده اش
مرسل حق کرد نامش بوتراب
حق ’’یدالله‘‘ خواند در ام الکتاب
هر که دانای رموز زندگیست</td>
</tr>
</table>

mirror:
Song can be seen in my breast.
975 From Ali's face the Prophet drew a fair omen,
By his majesty the true religion is glorified.
His commandments are the strength of Islam:
All things pay allegiance to his House.
The Apostle of God gave him the name Bú Turáb;
980 God in the Koran called him "the Hand of Allah."
Every one that is acquainted with Life's mysteries
Knows what is the inner meaning of the names of Ali.
The dark clay, whose name is the body—
Our reason is ever bemoaning its iniquity.

p. 87

On account of it our sky-reaching thought plods o’er the earth; 985
It makes our eyes blind and our ears deaf.
It hath in its hand a two-edged sword of lust:
Travellers’ hearts are broken by this brigand.
Ali, the Lion of God, subdued the body's clay
And transmuted this dark earth to gold. 990
Murtazá, by whose sword the splendour of Truth was revealed,
Is named Bú Turáb from his conquest of the body. [1]
Man wins territory by prowess in battle,
But his brightest jewel is mastery of himself. 995
Whosoever in the world becomes a Bú Turáb
Turns back the sun from the west; [2]

p. 88

Whosoever saddles tightly the steed of the body
Sits like the bezel on the seal of sovereignty:
Here the might of Khaibar is under his feet, [1]
And hereafter his hand will distribute
1000 the water of Kauthar. [2]
Through self-knowledge he acts as God's Hand,
And in virtue of being God's Hand he reigns over all.
His person is the gate of the city of the sciences:

سر اسمای علی داند که چیست
خاک تاریکی که نام او تن است
عقل از بیداد او در شیون است
فکر گردون رس زمین پیما ازو
چشم کور و گوش ناشنوا ازو
از ہوس تیغ دو رو دارد بدست
رہروان را دل برین رہزن شکست
شیر حق این خاک را تسخیر کرد
این گل تاریک را اکسیر کرد
مرتضی کز تیغ او حق روشن است
بوتراب از فتح اقلیم تن است
مرد کشور گیر از کراری است
گوہرش را آبرو خودداری است
ہر که در آفاق گردد بوتراب
باز گرداند ز مغرب آفتاب
ہر که زین بر مرکب تن تنگ بست
چون نگین بر خاتم دولت نشست
زیر پاش اینجا شکوه خیبر است
دست او آنجا قسیم کوثر است
از خود آگاہی یداللہی کند
از یداللہی شہنشاہی کند
ذات او دروازه ی شہر علوم
زیر فرمانش حجاز و چین و روم
حکمران باید شدن بر خاک خویش
تا می روشن خوری از تاک خویش
خاک گشتن مذہب پروانگیست
خاک را اب شو که این مردانگیست
سنگ شو ای ہمچو گل نازک بدن
تا شوے بنیاد دیوار چمن
از گل خود آدمی تعمیر کن
آدمی را عالمی تعمیر کن
گر بنا سازی نه دیوار و دری
خشت از خاک تو بندد دیگری
ای ز جور چرخ ناہنجار تنگ
جام تو فریادی بیداد سنگ
ناله و فریاد و ماتم تا کجا؟
سینه کوبیہای پیہم تا کجا؟
در عمل پوشیده مضمون حیات
لذت تخلیق قانون حیات
خیز و خلاق جہان تازه شو
شعله در بر کن خلیل آوازه شو
با جہان نامساعد ساختن
ہست در میدان سپر انداختن
مرد خودداری که باشد پخته کار

Arabia, China, and Greece are subject to him.
1005 If thou wouldst drink clear wine from thine own grapes,
Thou must needs wield authority over thine own earth.

p. 89

To become earth is the creed of a moth;
Be a conqueror of earth; that alone is worthy of a man.
Thou art soft as a rose. Become hard as a stone,
That thou mayst be the foundation of the wall of the garden! 1010
Build thy clay into a Man,
Build thy Man into a World!
If thou art unfit to be either a wall or a door,
Some one else will make bricks of thine earth.
O thou who complainest of the cruelty of Heaven, 1015
Thou whose glass cries out against the injustice of the stone,
How long this wailing and crying and lamentation?
How long this perpetual beating of thy breast?
The pith of Life is contained in action,
To delight in creation is the law of Life. 1020

p. 90

Arise and create a new world!
Wrap thyself in flames, be an Abraham! 1
To comply with this ill-starred world
Is to fling away thy buckler on the field of battle.
1025 The man of strong character who is master of himself
Will find Fortune complaisant.
If the world does not comply with his humour,
He will try the hazard of war with Heaven;
He will dig up the foundations of the universe
1030 And cast its atoms into a new mould.
He will subvert the course of Time
And wreck the azure firmament.
By his own strength he will produce
A new world which will do his pleasure.

با مزاج او بسازد روزگار
گر نسازد با مزاج او جهان
می شود جنگ آزما با آسمان
بر کند بنیاد موجودات را
می دہد ترکیب نو ذرات را
گردش ایام را برهم زند
چرخ نیلی فام را برہم زند
می کند از قوت خود آشکار
روزگار نو که باشد سازگار
در جہان نتوان اگر مردانہ زیست
ہمچو مردان جانسپردن زندگیست
آزماید صاحب قلب سلیم
زور خود را از مہمات عظیم
عشق با دشوار ورزیدن خوشست
چون خلیل از شعلہ گلچیدن خوشست
ممکنات قوت مردان کار
گردد از مشکل پسندی آشکار
حربہ ی دون ہمتان کین است و بس
زندگی را این یک آئین است و بس
زندگانے قوت پیداستی
اصل او از ذوق استیلاستی
’’ق‘‘
عفو بیجا سردی خون حیات
سکتہ ئی در بیت موزون حیات
ہر کہ در قعر مذلت ماندہ است
ناتوانی را قناعت خواندہ است
ناتوانے زندگی را رہزن است
بطنش از خوف و دروغ آبستن است
از مکارم اندرون او تہی است
شیرش از بہر ذمائم فربہی است
ہوشیار ای صاحب عقل سلیم
در کمینہا می نشیند این غنیم
گر خردمندی فریب او مخود
مثل حر با ہر زمان رنگش دگر
شکل او اهل نظر نشناختند
پردہ ہا بر روی او انداختند
گاہ او را رحم و نرمی پردہ دار
گاہ می پوشد ردای انکسار
گاہ او مستور در مجبوری است
گاہ پنہان در تہ معذوری است
چہرہ در شکل تن آسانی نمود
دل ز دست صاحب قوت ربود
با توانائی صداقت توأم است
گر خود آگاہی ہمین جام جم است

If one cannot live in the world as
1035 beseems a man,

It is true life to give up one's soul.
He that hath sound intelligence
Will prove his strength by great enterprises.
’Tis sweet to use love in hard tasks
And, like Abraham, to gather roses from flames. 1 1040
The potentialities of men of action
Are displayed in willing acceptance of what is difficult.
Mean spirits have no weapon but spite,
This is their one rule of life.
But Life is power made manifest, 1043
And its mainspring is the desire for victory.
Mercy out of season is a coldness of Life's blood,
A break in the rhythm of Life's music.
Whoever is sunk in the depths of ignominy
Calls his weakness contentment. 1050

'

Weakness is the plunderer of Life,
Its womb is teeming with fears and lies.
Its soul is empty of virtues,
Its milk is a fattening for vices.
1055 O man of sound judgement, beware!
This spoiler is lurking in ambush.
Be not his dupe, if thou art wise:
Chameleon-like, he changes colour every moment.
Even by keen observers his form is not discerned:
1060 Veils are thrown over his face.
Now he is muffled in pity and gentleness,
Now he wears the cloak of humility.
Sometimes he is disguised as a victim of oppression,
Sometimes as one whose sins are to be excused.
1065 He appears in the shape of self-indulgence
And robs the strong man's heart of courage.

زندگی کشت است و حاصل قوتست
شرح رمز حق و باطل قوتست
مدعی گر مایہ دار از قوت است
دعوی او بی نیاز از حجت است
باطل از قوت پذیرد شان حق
خویش را حق داند از بطلان حق
از کن او زهر کوثر می شود
خیر را گوید شری ، شر می شود
ای ز آداب امانت بیخبر
از دو عالم خویش را بہتر شمر
از رموز زندگے آگاه شو
ظالم و جاہل ز غیر الله شو
چشم و گوش و لب گشا ای ہوشمند
گر نبینی راه حق بر من بخند

”حکایت نوجوانی از مرو کہ پیش
حضرت سید مخدوم علی هجویری رحمة الله
علیہ آمده از ستم اعدا فریاد کرد“

سید ہجویر مخدوم امم
مرقد او پیر سنجر را حرم
بند ہای کوہسار آسان گسیخت
در زمین ہند تخم سجده ریخت
عہد فاروق از جمالش تازه شد
حق ز حرف او بلند آوازه شد
پاسبان عزت ام الکتاب
از نگاہش خانہ ی باطل خراب
خاک پنجاب از دم او زنده گشت
صبح ما از مہر او تابنده گشت
عاشق و هم قاصد طیار عشق
از جبینش آشکار اسرار عشق
داستانی از کمالش سر کنم
گلشنی در غنچہ ئی مضمر کنم
نوجوانی قامتش بالا چو سرو
وارد لاہور شد از شہر مرو
رفت پیش سید والا جناب
تا رباید ظلمتش را آفتاب
گفت ”محصور صف اعداستم
درمیان سنگہا میناستم
با من آموز ای شہ گردون مکان
زندگی کردن میان دشمنان“
پیر دانائی کہ در ذاتش جمال
بستہ پیمان محبت با جلال
گفت ”ای نامحرم از راز حیات

p. 93

Strength is the twin of Truth;
If thou knowest thyself, strength is the Truth-revealing glass.
Life is the seed, and power the crop:
Power explains the mystery of truth and falsehood. 1070
The false claimant, if he be possessed of power,
Needs no argument for his claim.
Falsehood derives from power the authority of truth,
And by falsifying truth deems itself true.
Its creative word transforms poison into nectar; 1075
It says to Good, "Thou art bad," and Good becomes Evil.
O thou that art heedless of the trust committed to thee,
Esteem thyself superior to both worlds! 1

p. 94

Gain knowledge of Life's mysteries!
1080 Be a tyrant! Ignore all except God!
O man of understanding, open thine eyes, ears, and lips! 1
If then thou seest not the Way of Truth, laugh at me!

Footnotes

87:1 Murtazá, "he whom with God is pleased," is a name of Ali. Bú Turáb means literally "father of earth."

87:2 A miracle of the Prophet.

88:1 The fortress of Khaibar, a village in the Hijáz, was captured by the Moslems in A.D. 628. Ali performed great feats of valour on this occasion.

88:2 A river of Paradise.

90:1 See note on l. 213.

91:1 The burning pyre on which Abraham was thrown lost its heat and was transformed

غافل از انجام و آغاز حیات
فارغ از اندیشه ی اغیار شو
قوت خوابیده ئی بیدار شو
سنگ چون بر خود گمان شیشه کرد
شیشه گردید و شکستن پیشه کرد
ناتوان خود را اگر رهرو شمرد
نقد جان خویش با رهزن سپرد
تا کجا خود را شماری ماء و طین
از گل خود شعله ی طور آفرین
با عزیزان سرگران بودن چرا
شکوه سنج دشمنان بودن چرا
راست می گویم عدو هم یار تست
هستی او رونق بازار تست
هر که دانای مقامات خودی است
فضل حق داند اگر دشمن قوی است
کشت انسان را عدو باشد سحاب
ممکناتش را برانگیزد ز خواب
سنگ ره آبست اگر همت قویست
سیل را پست و بلند جاده چیست؟
سنگ ره گردد فسان تیغ عزم
قطع منزل امتحان تیغ عزم
مثل حیوان خوردن ، آسودن چسود
گر بخود محکم نه ئے بودن چسود
خویش را چون از خودی محکم کنی
تو اگر خواہی جہان برهم کنی
گر فنا خواہی ز خود آزاد شو
گر بقا خواہی بخود آباد شو
چیست مردن از خودی غافل شدن
تو چه پنداری فراق جان و تن
در خودی کن صورت یوسف ، مقام
از اسیری تا شہنشاہی خرام
از خودی اندیش و مرد کار شو
مرد حق شو حامل اسرار شو
شرح راز از داستانہا می کنم
غنچه از زور نفس وا می کنم
''خوشتر آن باشد که سر دلبران
گفته آید در حدیث دیگران''

''حکایت طایری که از تشنگی بیتاب بود''

طایری از تشنگی بیتاب بود
در تن او دم مثال موج دود
ریزه ے الماس در گلزار دید

into a rose-garden.

93:1 The "trust" which God offered to Man and which Man accepted, after it had been refused by Heaven and Earth (Koran, ch. 33, v. 72), is the divine vicegerency, *i.e.* the duty of displaying the divine attributes.

94:1 A parody of the verse in the Masnaví quoted above. See l. 603.

p. 95

XI

Story of a young man of Merv who came to the saint Ali Hujwírí—God have mercy on him!—and complained that he was oppressed by his enemies.

THE saint of Hujwír was venerated by the peoples,
And Pír-i Sanjar visited his tomb as a pilgrim. 1
With ease he broke down the mountain-barriers loss
And sowed the seed of Islam in India.
The age of Omar was restored by his godliness,

p. 96

The fame of the Truth was exalted by his words.
He was a guardian of the honour of the Koran,
1090 The house of Falsehood fell in ruins at his gaze.
The dust of the Panjáb was brought to life by his breath,
Our dawn was made splendid by his sun.
He was a lover, and withal a courier of Love:
The secrets of Love shone forth from his brow.
1095 I will tell a story of his perfection
And enclose a whole rose-bed in a single bud.
A young man, cypress-tall,
Came from the town of Merv to Lahore.
He went to see the venerable saint,
1100 That the sun might dispel his darkness.
I am hemmed in," he said, "by foes;
I am as a glass in the midst of stones.

p. 97

Do thou teach me, O sire of heavenly rank,
How to lead my life amongst enemies!"

تشنگی نظاره ی آب آفرید
از فریب ریزه ی خورشید تاب
مرغ نادان سنگ را پنداشت آب
مایہ اندوز نم از گوهر نشد
زد برو منقار و کامش تر نشد
گفت الماس ای گرفتار ہوس
تیز بر من کرده منقار ہوس
قطره ی آبی نیم ساقی نیم
من برائے دیگران باقی نیم
قصد آزارم کنی دیوانہ ئے
از حیات خود نما بیگانہ ئی
آب من منقار مرغان بشکند
آدمی را گوهر جان بشکند
طایر از الماس کام دل نیافت
روی خویش از ریزه ی تابنده تافت
حسرت اندر سینہ اش آباد گشت
در گلوی او نوا فریاد گشت
قطره ی شبنم سر شاخ گلی
تافت مثل اشک چشم بلبلی
تاب او محو سپاس آفتاب
لرزه بر تن از ہراس آفتاب
کوکب رم خوی گردون زاده ئی
یکدم از ذوق نمود استاده ئی
صد فریب از غنچہ و گل خورده ئی
بهره ئی از زندگے نا برده ئی
مثل اشک عاشق دلداده ئی
زیب مژگانی چکید آماده ئی
مرغ مضطر زیر شاخ گل رسید
در دہانش قطره ی شبنم چکید
ای کہ می خواہی ز دشمن جان بری
از تو پرسم قطره ئی یا گوہری؟
چون ز سوز تشنگی طایر گداخت
از حیات دیگری سرمایہ ساخت
قطره سخت اندام و گوہر خو نبود
ریزه ی الماس بود و او نبود
غافل از حفظ خودی یک دم مشو
ریزه ے الماس شو شبنم مشو
پختہ فطرت صورت کہسار باش
حامل صد ابر دریا بار باش
خویش را درياب از ایجاب خویش
سیم شو از بستن سیماب خویش
نغمہ ئی پیدا کن از تار خودی
آشکارا ساز اسرار خودی

The wise Director, in whose nature 1105 Love had allied mercy with wrath, Answered: "Thou art unread in Life's lore, Careless of its end and its beginning. Be without fear of others! Thou art a sleeping force: awake! 1110 When the stone was anxious on account of the glass, It became glass and got into the way of breaking. If the traveller thinks himself weak, He delivers his soul unto the brigand. How long wilt thou regard thyself as water and clay? 1115 Create from thy clay a flaming Sinai! Why be angry with mighty men? Why complain of enemies? I will declare the truth: thine enemy is thy friend; p. 981120 His existence crowns thee with glory. Whosoever knows the states of the Self Considers a powerful enemy to be a blessing from God. To the seed of Man the enemy is as a rain-cloud: He awakens its potentialities. 1125 If thy spirit be strong, the stones in thy way are as water: What reeks the torrent of the ups and downs of the road? The sword of resolution is whetted by the stones in the way And put to proof by traversing stage after stage. What is the use of eating and sleeping like a beast? 1130 What is the use of being, unless thou have strength in thyself? When thou mak'st thyself strong with Self, Thou wilt destroy the world at thy pleasure. p. 99If thou wouldst pass away, become free of Self; If thou wouldst live, become full of Self! 1 What is death? To become oblivious to Self. 1135 Why imagine that it is the parting of soul and body? Abide in Self, like Joseph! Advance from captivity to empire! Think of Self and be a man of action! Be a man of God, bear mysteries within!" 1140 I will explain the matter by means of stories, I will open the bud by the power of my breath. "'Tis better that a lovers' secret	

Should be told by the lips of others." 2

Footnotes

95:1 Hujwírí, author of the oldest Persian treatise on Sufism, was a native of Ghazna in Afghanistan. He died at Lahore about A.D. 1072. Pír-i Sanjar is the renowned saint, Mu'ínuddín, head of the Chishtí order of dervishes, who died in A. n. 1235 at Ajmír.

99:1 These lines correct the Súfí doctrine that by means of passing away from individuality the mystic attains to everlasting life in God.

99:2 *I.e.* allegorically. This verse occurs in the *Masnaví*.

p. 100XII

Story of the bird that was faint with thirst.

1145 A BIRD was faint with thirst,
The breath in his body was heaving like waves of smoke.
He saw a diamond in the garden:
Thirst created a vision of water.
Deceived by the sunbright stone
1150 The foolish bird fancied that it was water.
He got no moisture from the gem:
He pecked it with his beak, but it did not wet his palate.
"O thrall of vain desire," said the diamond,

p. 101"Thou hast sharpened thy greedy beak on me;
But I am not a dewdrop, I give no drink, 1155
I do not live for the sake of others.
Wouldst thou hurt me? Thou art mad!
A life that reveals the Self is strange to thee.
My water will shiver the beaks of birds
And break the jewel of man's life." 1 1160
The bird won not his heart's wish from the diamond
And turned away from the sparkling stone.
Disappointment swelled in his breast,
The song in his throat became a wail.

Upon a rose-twig a drop of dew 1165
Gleamed like the tear in a nightingale's eye:
All its glitter was owing to the sun,
It was trembling in fear of the sun

A restless sky-born star
1170 That had stopped for a moment, from desire to be seen;
Oft deceived by bud and flower,
It had gained nothing from Life.
There it hung, ready to drop,
Like a tear on the eyelashes of a lover who hath lost his heart.
1175 The sorely distressed bird hopped under the rose-bush,
The dewdrop trickled into his mouth.
O thou that wouldst deliver thy soul from enemies,
I ask thee—"Art thou a drop of water or a gem?"
When the bird melted in the fire of thirst,
1190 It appropriated the life of another.
The drop was not solid and gem-like;
The diamond had a being, the drop had none.
Never for an instant neglect Self-preservation:

Be a diamond, not a dewdrop!
Be massive in nature, like mountains, 1185
And bear on thy crest a hundred clouds laden with floods of rain!
Save thyself by affirmation of Self,
Compress thy quicksilver into silver ore!
Produce a melody from the string of Self,
Make manifest the secrets of Self! 1190

Footnotes

101:1 *I.e.* if he swallow a diamond, he will die.

X

Setting forth the inner meanings of the names of Ali.

ALI is the first Moslem and the King of men, 965
In Love's eyes Ali is the treasure of the Faith.
Devotion to his family inspires me with life
So that I am as a shining pearl.
Like the narcissus, I am enraptured with gazing;
Like perfume, I am straying through his pleasure-garden. 970
If holy water gushes from my earth, he is the source;

p. 86

If wine pours from my grapes, he is the cause.
I am dust, but his sun hath made me as a mirror:
Song can be seen in my breast.
975 From Ali's face the Prophet drew a fair omen,
By his majesty the true religion is glorified.
His commandments are the strength of Islam:
All things pay allegiance to his House.
The Apostle of God gave him the name Bú Turáb;
980 God in the Koran called him "the Hand of Allah."
Every one that is acquainted with Life's mysteries
Knows what is the inner meaning of the names of Ali.
The dark clay, whose name is the body—
Our reason is ever bemoaning its iniquity.

p. 87

On account of it our sky-reaching thought plods o'er the earth; 985
It makes our eyes blind and our ears deaf.
It hath in its hand a two-edged sword of lust:
Travellers' hearts are broken by this brigand.

’’در شرح اسرار اسمای علی مرتضی‘‘

مسلم اول شہ مردان علی
عشق را سرمایہ ی ایمان علی
از ولای دودمانش زندہ ام
در جہان مثل گہر تابندہ ام
نرگسم وارفتہ ی نظارہ ام
در خیابانش چو بو آوارہ ام
زمزم ار جوشد ز خاک من ازوست
می اگر ریزد ز تاک من ازوست
خاکم و از مہر او آئینہ ام
می توان دیدن نوا در سینہ ام
از رخ او فال پیغمبر گرفت
ملت حق از شکوہش فر گرفت
قوت دین مبین فرمودہ اش
کائنات آئین پذیر از دودہ اش
مرسل حق کرد نامش بوتراب
حق ’’یداللہ‘‘ خواند در ام الکتاب
ہر کہ دانای رموز زندگیست
سر اسمای علی داند کہ چیست
خاک تاریکی کہ نام او تن است
عقل از بیداد او در شیون است
فکر گردون رس زمین پیما ازو
چشم کور و گوش ناشنوا ازو
از ہوس تیغ دو رو دارد بدست
رہروان را دل برین رہزن شکست
شیر حق این خاک را تسخیر کرد
این گل تاریک را اکسیر کرد
مرتضی کز تیغ او حق روشن است
بوتراب از فتح اقلیم تن است
مرد کشور گیر از کراری است
گوہرش را آبرو خودداری است
ہر کہ در آفاق گردد بوتراب
باز گرداند ز مغرب آفتاب
ہر کہ زین بر مرکب تن تنگ بست
چون نگین بر خاتم دولت نشست
زیر پاش اینجا شکوہ خیبر است
دست او آنجا قسیم کوثر است
از خود آگاہے یداللہی کند
از یداللہی شہنشاہی کند
ذات او دروازہ ی شہر علوم

<table>
<tr>
<td>Ali, the Lion of God, subdued the body's clay
And transmuted this dark earth to gold. 990
Murtazá, by whose sword the splendour of Truth was revealed,
Is named Bú Turáb from his conquest of the body. [1]
Man wins territory by prowess in battle,
But his brightest jewel is mastery of himself. 995
Whosoever in the world becomes a Bú Turáb
Turns back the sun from the west; [2]

Whosoever saddles tightly the steed of the body
Sits like the bezel on the seal of sovereignty:
Here the might of Khaibar is under his feet, [1]
And hereafter his hand will distribute
1000 the water of Kauthar. [2]
Through self-knowledge he acts as God's Hand,
And in virtue of being God's Hand he reigns over all.
His person is the gate of the city of the sciences:
Arabia, China, and Greece are subject to him.
1005 If thou wouldst drink clear wine from thine own grapes,
Thou must needs wield authority over thine own earth.

To become earth is the creed of a moth;
Be a conqueror of earth; that alone is worthy of a man.
Thou art soft as a rose. Become hard as a stone,
That thou mayst be the foundation of the wall of the garden! 1010
Build thy clay into a Man,
Build thy Man into a World!
If thou art unfit to be either a wall or a door,
Some one else will make bricks of thine earth.
O thou who complainest of the cruelty of Heaven, 1015
Thou whose glass cries out against the injustice of the stone,
How long this wailing and crying and</td>
<td dir="rtl">زیر فرمانش حجاز و چین و روم
حکمران باید شدن بر خاک خویش
تا می روشن خوری از تاک خویش
خاک گشتن مذہب پروانگیست
خاک را اب شو کہ این مردانگیست
سنگ شو ای ہمچو گل نازک بدن
تا شوے بنیاد دیوار چمن
از گل خود آدمی تعمیر کن
آدمی را عالمی تعمیر کن
گر بنا سازی نہ دیوار و دری
خشت از خاک تو بندد دیگری
ای ز جور چرخ ناہنجار تنگ
جام تو فریادی بیداد سنگ
نالہ و فریاد و ماتم تا کجا؟
سینہ کوبیہای پیہم تا کجا؟
در عمل پوشیده مضمون حیات
لذت تخلیق قانون حیات
خیز و خلاق جہان تازه شو
شعلہ در بر کن خلیل آوازه شو
با جہان نامساعد ساختن
ہست در میدان سپر انداختن
مرد خودداری کہ باشد پختہ کار
با مزاج او بسازد روزگار
گر نسازد با مزاج او جہان
می شود جنگ آزما با آسمان
بر کند بنیاد موجودات را
می دہد ترکیب نو ذرات را
گردش ایام را برهم زند
چرخ نیلی فام را برہم زند
می کند از قوت خود آشکار
روزگار نو کہ باشد سازگار
در جہان نتوان اگر مردانہ زیست
ہمچو مردان جانسپردن زندگیست
آزماید صاحب قلب سلیم
زور خود را از مہمات عظیم
عشق با دشوار ورزیدن خوشست
چون خلیل از شعلہ گلچیدن خوشست
ممکنات قوت مردان کار
گردد از مشکل پسندی آشکار
حربہ ی دون ہمتان کین است و بس
زندگی را این یک آئین است و بس
زندگانے قوت پیداستی
اصل او از ذوق استیلاستی
“ق”</td>
</tr>
</table>

lamentation?
How long this perpetual beating of thy breast?
The pith of Life is contained in action,
To delight in creation is the law of Life. 1020

p. 90

Arise and create a new world!
Wrap thyself in flames, be an Abraham! 1
To comply with this ill-starred world
Is to fling away thy buckler on the field of battle.
1025 The man of strong character who is master of himself
Will find Fortune complaisant.
If the world does not comply with his humour,
He will try the hazard of war with Heaven;
He will dig up the foundations of the universe
1030 And cast its atoms into a new mould.
He will subvert the course of Time
And wreck the azure firmament.
By his own strength he will produce
A new world which will do his pleasure.
If one cannot live in the world as
1035 beseems a man,

p. 91

It is true life to give up one's soul.
He that hath sound intelligence
Will prove his strength by great enterprises.
'Tis sweet to use love in hard tasks
And, like Abraham, to gather roses from flames. 1 1040
The potentialities of men of action
Are displayed in willing acceptance of what is difficult.
Mean spirits have no weapon but spite,
This is their one rule of life.
But Life is power made manifest, 1043
And its mainspring is the desire for victory.
Mercy out of season is a coldness of Life's blood,
A break in the rhythm of Life's music.
Whoever is sunk in the depths of ignominy
Calls his weakness contentment. 1050

عفو بیجا سردی خون حیات
سکتۂ ئی در بیت موزون حیات
ہر کہ در قعر مذلت مانده است
ناتوانی را قناعت خوانده است
ناتوانے زندگی را رہزن است
بطنش از خوف و دروغ آبستن است
از مکارم اندرون او تہی است
شیرش از بہر ذمائم فربہی است
ہوشیار ای صاحب عقل سلیم
در کمینہا می نشیند این غنیم
گر خردمندی فریب او مخود
مثل حر با ہر زمان رنگش دگر
شکل او اهل نظر نشناختند
پرده ہا بر روی او انداختند
گاه او را رحم و نرمی پرده دار
گاه می پوشد ردای انکسار
گاه او مستور در مجبوری است
گاه پنہان در تہ معذوری است
چہره در شکل تن آسانی نمود
دل ز دست صاحب قوت ربود
با توانائی صداقت توأم است
گر خود آگاہی ہمین جام جم است
زندگی کشت است و حاصل قوتست
شرح رمز حق و باطل قوتست
مدعی گر مایہ دار از قوت است
دعوی او بی نیاز از حجت است
باطل از قوت پذیرد شان حق
خویش را حق داند از بطلان حق
از کن او زہر کوثر می شود
خیر را گوید شری ، شر می شود
ای ز آداب امانت بیخبر
از دو عالم خویش را بہتر شمر
از رموز زندگے آگاه شو
ظالم و جاہل ز غیر الله شو
چشم و گوش و لب گشا ای ہوشمند
گر نبینی راه حق بر من بخند

''حکایت نوجوانی از مرو کہ پیش
حضرت سید مخدوم علی هجویری رحمة الله
علیہ آمده از ستم اعدا فریاد کرد''

سید ہجویر مخدوم امم
مرقد او پیر سنجر را حرم
بند ہای کوہسار آسان گسیخت

'

p. 92

Weakness is the plunderer of Life,
Its womb is teeming with fears and lies.
Its soul is empty of virtues,
Its milk is a fattening for vices.
1055 O man of sound judgement, beware!
This spoiler is lurking in ambush.
Be not his dupe, if thou art wise:
Chameleon-like, he changes colour every moment.
Even by keen observers his form is not discerned:
1060 Veils are thrown over his face.
Now he is muffled in pity and gentleness,
Now he wears the cloak of humility.
Sometimes he is disguised as a victim of oppression,
Sometimes as one whose sins are to be excused.
1065 He appears in the shape of self-indulgence
And robs the strong man's heart of courage.

p. 93

Strength is the twin of Truth;
If thou knowest thyself, strength is the Truth-revealing glass.
Life is the seed, and power the crop:
Power explains the mystery of truth and falsehood. 1070
The false claimant, if he be possessed of power,
Needs no argument for his claim.
Falsehood derives from power the authority of truth,
And by falsifying truth deems itself true.
Its creative word transforms poison into nectar; 1075
It says to Good, "Thou art bad," and Good becomes Evil.
O thou that art heedless of the trust committed to thee,
Esteem thyself superior to both worlds! [1]

p. 94

Gain knowledge of Life's mysteries!

در زمین ہند تخم سجده ریخت
عہد فاروق از جمالش تازه شد
حق ز حرف او بلند آوازه شد
پاسبان عزت ام الکتاب
از نگاہش خانہ ی باطل خراب
خاک پنجاب از دم او زنده گشت
صبح ما از مہر او تابنده گشت
عاشق و هم قاصد طیار عشق
از جبینش آشکار اسرار عشق
داستانی از کمالش سر کنم
گلشنی در غنچہ ئی مضمر کنم
نوجوانی قامتش بالا چو سرو
وارد لاہور شد از شہر مرو
رفت پیش سید والا جناب
تا رباید ظلمتش را آفتاب
گفت ''محصور صف اعداستم
درمیان سنگہا میناستم
با من آموز ای شہ گردون مکان
زندگی کردن میان دشمنان''
پیر دانائی کہ در ذاتش جمال
بستہ پیمان محبت با جلال
گفت ''ای نامحرم از راز حیات
غافل از انجام و آغاز حیات
فارغ از اندیشہ ی اغیار شو
قوت خوابیده ئی بیدار شو
سنگ چون بر خود گمان شیشہ کرد
شیشہ گردید و شکستن پیشہ کرد
ناتوان خود را اگر رہرو شمرد
نقد جان خویش با رہزن سپرد
تا کجا خود را شماری ماء و طین
از گل خود شعلہ ی طور آفرین
با عزیزان سرگران بودن چرا
شکوه سنج دشمنان بودن چرا
راست می گویم عدو ہم یار تست
ہستی او رونق بازار تست
ہر کہ دانای مقامات خودی است
فضل حق داند اگر دشمن قوی است
کشت انسان را عدو باشد سحاب
ممکناتش را برانگیزد ز خواب
سنگ ره آبست اگر ہمت قویست
سیل را پست و بلند جاده چیست؟
سنگ ره گردد فسان تیغ عزم
قطع منزل امتحان تیغ عزم
مثل حیوان خوردن ، آسودن چسود

1080 Be a tyrant! Ignore all except God!
O man of understanding, open thine eyes, ears, and lips! [1]
If then thou seest not the Way of Truth, laugh at me!

Footnotes

87:1 Murtazá, "he whom with God is pleased," is a name of Ali. Bú Turáb means literally "father of earth."

87:2 A miracle of the Prophet.

88:1 The fortress of Khaibar, a village in the Hijáz, was captured by the Moslems in A.D. 628. Ali performed great feats of valour on this occasion.

88:2 A river of Paradise.

90:1 See note on l. 213.

91:1 The burning pyre on which Abraham was thrown lost its heat and was transformed into a rose-garden.

93:1 The "trust" which God offered to Man and which Man accepted, after it had been refused by Heaven and Earth (Koran, ch. 33, v. 72), is the divine vicegerency, *i.e.* the duty of displaying the divine attributes.

94:1 A parody of the verse in the Masnaví quoted above. See l. 603.

XI

Story of a young man of Merv who came to the saint Ali Hujwírí—God have mercy on him!—and complained that he was oppressed by his enemies.

THE saint of Hujwír was venerated by the

گر بخود محکم نہ ئے بودن چسود
خویش را چون از خودی محکم کنی
تو اگر خواہی جہان برھم کنی
گر فنا خواہی ز خود آزاد شو
گر بقا خواہی بخود آباد شو
چیست مردن از خودی غافل شدن
تو چہ پنداری فراق جان و تن
در خودی کن صورت یوسف ، مقام
از اسیری تا شہنشاہی خرام
از خودی اندیش و مرد کار شو
مرد حق شو حامل اسرار شو
شرح راز از داستانہا می کنم
غنچہ از زور نفس وا می کنم
''خوشتر آن باشد کہ سر دلبران
گفتہ آید در حدیث دیگران''

''حکایت طایری کہ از تشنگی بیتاب بود''

طایری از تشنگی بیتاب بود
در تن او دم مثال موج دود
ریزہ ے الماس در گلزار دید
تشنگی نظارہ ی آب آفرید
از فریب ریزہ ی خورشید تاب
مرغ نادان سنگ را پنداشت آب
مایہ اندوز نم از گوھر نشد
زد برو منقار و کامش تر نشد
گفت الماس ای گرفتار ہوس
تیز بر من کردہ منقار ہوس
قطرہ ی آبی نیم ساقی نیم
من برا ے دیگران باقی نیم
قصد آزارم کنی دیوانہ ئے
از حیات خود نما بیگانہ ئی
آب من منقار مرغان بشکند
آدمی را گوھر جان بشکند
طایر از الماس کام دل نیافت
روی خویش از ریزہ ی تابندہ تافت
حسرت اندر سینہ اش آباد گشت
در گلوی او نوا فریاد گشت
قطرہ ی شبنم سر شاخ گلی
تافت مثل اشک چشم بلبلی
تاب او محو سپاس آفتاب
لرزہ بر تن از ہراس آفتاب
کوکب رم خوی گردون زادہ ئی

peoples,
And Pír-i Sanjar visited his tomb as a pilgrim. [1]
With ease he broke down the mountain-barriers loss
And sowed the seed of Islam in India.
The age of Omar was restored by his godliness,

p. 96

The fame of the Truth was exalted by his words.
He was a guardian of the honour of the Koran,
1090 The house of Falsehood fell in ruins at his gaze.
The dust of the Panjáb was brought to life by his breath,
Our dawn was made splendid by his sun.
He was a lover, and withal a courier of Love:
The secrets of Love shone forth from his brow.
1095 I will tell a story of his perfection
And enclose a whole rose-bed in a single bud.
A young man, cypress-tall,
Came from the town of Merv to Lahore.
He went to see the venerable saint,
1100 That the sun might dispel his darkness.
I am hemmed in," he said, "by foes;
I am as a glass in the midst of stones.

p. 97

Do thou teach me, O sire of heavenly rank,
How to lead my life amongst enemies!"
The wise Director, in whose nature 1105
Love had allied mercy with wrath,
Answered: "Thou art unread in Life's lore,
Careless of its end and its beginning.
Be without fear of others!
Thou art a sleeping force: awake! 1110
When the stone was anxious on account of the glass,
It became glass and got into the way of breaking.
If the traveller thinks himself weak,
He delivers his soul unto the brigand.
How long wilt thou regard thyself as water and clay? 1115

یکدم از ذوق نمود استاده ئی
صد فریب از غنچه و گل خورده ئی
بهره ئی از زندگے نا برده ئی
مثل اشک عاشق دلداده ئی
زیب مژگانی چکید آماده ئی
مرغ مضطر زیر شاخ گل رسید
در دهانش قطره ی شبنم چکید
ای که می خواهی ز دشمن جان بری
از تو پرسم قطره ئی یا گوهری؟
چون ز سوز تشنگی طایر گداخت
از حیات دیگری سرمایه ساخت
قطره سخت اندام و گوهر خو نبود
ریزه ی الماس بود و او نبود
غافل از حفظ خودی یک دم مشو
ریزه ے الماس شو شبنم مشو
پخته فطرت صورت کهسار باش
حامل صد ابر دریا بار باش
خویش را دریاب از ایجاب خویش
سیم شو از بستن سیماب خویش
نغمه ئی پیدا کن از تار خودی
آشکارا ساز اسرار خودی

Create from thy clay a flaming Sinai!
Why be angry with mighty men?
Why complain of enemies?
I will declare the truth: thine enemy is thy friend;

1120 His existence crowns thee with glory.
Whosoever knows the states of the Self
Considers a powerful enemy to be a blessing from God.
To the seed of Man the enemy is as a rain-cloud:
He awakens its potentialities.
1125 If thy spirit be strong, the stones in thy way are as water:
What reeks the torrent of the ups and downs of the road?
The sword of resolution is whetted by the stones in the way
And put to proof by traversing stage after stage.
What is the use of eating and sleeping like a beast?
1130 What is the use of being, unless thou have strength in thyself?
When thou mak'st thyself strong with Self,
Thou wilt destroy the world at thy pleasure.

If thou wouldst pass away, become free of Self;
If thou wouldst live, become full of Self! [1]
What is death? To become oblivious to Self.
1135
Why imagine that it is the parting of soul and body?
Abide in Self, like Joseph!
Advance from captivity to empire!
Think of Self and be a man of action!
Be a man of God, bear mysteries within!"
1140

I will explain the matter by means of stories,
I will open the bud by the power of my breath.
"'Tis better that a lovers' secret
Should be told by the lips of others." [2]

Footnotes

95:1 Hujwírí, author of the oldest Persian treatise on Sufism, was a native of Ghazna in Afghanistan. He died at Lahore about A.D. 1072. Pír-i Sanjar is the renowned saint, Mu'ínuddín, head of the Chishtí order of dervishes, who died in A. n. 1235 at Ajmír.

99:1 These lines correct the Súfí doctrine that by means of passing away from individuality the mystic attains to everlasting life in God.

99:2 *I.e.* allegorically. This verse occurs in the *Masnaví*.

p. 100

XII

Story of the bird that was faint with thirst.

1145 A BIRD was faint with thirst,
The breath in his body was heaving like waves of smoke.
He saw a diamond in the garden:
Thirst created a vision of water.
Deceived by the sunbright stone
1150 The foolish bird fancied that it was water.
He got no moisture from the gem:
He pecked it with his beak, but it did not wet his palate.
"O thrall of vain desire," said the diamond,

p. 101

"Thou hast sharpened thy greedy beak on me;
But I am not a dewdrop, I give no drink, 1155
I do not live for the sake of others.
Wouldst thou hurt me? Thou art mad!
A life that reveals the Self is strange to thee.
My water will shiver the beaks of birds
And break the jewel of man's life." 1 1160
The bird won not his heart's wish from the diamond
And turned away from the sparkling stone.
Disappointment swelled in his breast,

The song in his throat became a wail.
Upon a rose-twig a drop of dew 1165
Gleamed like the tear in a nightingale's eye:
All its glitter was owing to the sun,
It was trembling in fear of the sun

A restless sky-born star
1170 That had stopped for a moment, from desire to be seen;
Oft deceived by bud and flower,
It had gained nothing from Life.
There it hung, ready to drop,
Like a tear on the eyelashes of a lover who hath lost his heart.
1175 The sorely distressed bird hopped under the rose-bush,
The dewdrop trickled into his mouth.
O thou that wouldst deliver thy soul from enemies,
I ask thee—"Art thou a drop of water or a gem?"
When the bird melted in the fire of thirst,
1190 It appropriated the life of another.
The drop was not solid and gem-like;
The diamond had a being, the drop had none.
Never for an instant neglect Self-preservation:

Be a diamond, not a dewdrop!
Be massive in nature, like mountains, 1185
And bear on thy crest a hundred clouds laden with floods of rain!
Save thyself by affirmation of Self,
Compress thy quicksilver into silver ore!
Produce a melody from the string of Self,
Make manifest the secrets of Self! 1190

Footnotes

101:1 *I.e.* if he swallow a diamond, he will die.

p. 104

XIII

Story of the diamond and the coal.

NOW I will open one more gate of Truth,
I will tell thee another tale.
The coal in the mine said to the diamond,
"O thou entrusted with splendours everlasting,
1195 We are comrades, and our being is one;
The source of our existence is the same,
Yet while I die here in the anguish of worthlessness,
Thou art set on the crowns of emperors.

p. 105

My stuff is so vile that I am valued less than earth,
Whereas the mirror's heart is rent by thy beauty. 1200
My darkness illumines the chafing-dish,
Then my substance is incinerated at last.
Every one puts the sole of his foot on my head
And covers my stock of existence with ashes.
My fate must needs be deplored; 1205
Dost thou know what is the gist of my being?
Thou art a condensed wavelet of smoke,
Endowed with the properties of a single spark;
Both in feature and nature thou art star-like,
Splendours rise from every side of thee. 1210
Now thou becom'st the light of a monarch's eye,

p. 106

Now thou adornest the haft of a dagger."
"O sagacious friend!" said the diamond,
Dark earth, when hardened, becomes in dignity as a bezel.
1215 Having been at strife with its environment,
It is ripened by the struggle and grows hard

''حکایت الماس و زغال''

از حقیقت باز بگشایم دری
با تو می گویم حدیث دیگری
گفت با الماس در معدن ، زغال
ای امین جلوه های لازوال
همدمیم و هست و بود ما یکیست
در جهان اصل وجود ما یکیست
من بکان میرم ز درد ناکسی
تو سر تاج شهنشاهان رسی
قدر من از بد گلی کمتر ز خاک
از جمال تو دل آئینه چاک
روشن از تاریکی من مجمر است
پس کمال جوہرم خاکستر است
پشت پا ہر کس مرا بر سر زند
بر متاع ہستیم اخگر زند
بر سروسامان من باید گریست
برگ و ساز ہستیم دانی کہ چیست؟
موجہ ی دودی بہم پیوستہ ئی
مایہ دار یک شرار جستہ ئی
مثل انجم روی تو ہم خوی تو
جلوہ ہا خیزد ز ہر پہلوی تو
گاہ نور دیدہ ی قیصر شوے
گاہ زیب دستہ ی خنجر شوی
گفت الماس ای رفیق نکتہ بین
تیرہ خاک از پختگی گردد نگین
تا بہ پیرامون خود در جنگ شد
پختہ از پیکار مثل سنگ شد
پیکرم از پختگی ذوالنور شد
سینہ ام از جلوہ ہا معمور شد
خوار گشتی از وجود خام خویش
سوختی از نرمی اندام خویش
فارغ از خوف و غم و وسواس باش
پختہ مثل سنگ شو الماس باش
می شود از وی دو عالم مستنیر
ہر کہ باشد سخت کوش و سختگیر
مشت خاکی اصل سنگ اسود است
کو سر از جیب حرم بیرون زد است
رتبہ اش از طور بالا تر شد است
بوسہ گاہ اسود و احمر شد است
در صلابت آبروی زندگی است

like a stone.
’Tis this ripeness that has endowed my form with light
And filled my bosom with radiance.
Because thy being is immature, thou hast become abased;
1220 Because thy body is soft, thou art burnt.
Be void of fear, grief, and anxiety;
Be hard as a stone, be a diamond!
Whosoever strives hard and grips tight,
The two worlds are illumined by him.
1225 A little earth is the origin of the Black Stone

Which puts forth its head in the Ka‘ba:
Its rank is higher than Sinai,
It is kissed by the swarthy and the fair.
In solidity consists the glory of Life;
Weakness is worthlessness and immaturity."
1230

XIV

Story of the Sheikh and the Brahmin, followed by a conversation between Ganges and Himalaya to the effect that the continuation of social life depends on firm attachment to the characteristic traditions of the community.

AT Benares lived a venerable Brahmin,
Whose head was deep in the ocean of Being and Not-being.
He had a large knowledge of philosophy
But was well-disposed to the seekers after God.
1235 His mind was eager to explore new problems,
His intellect moved on a level with the Pleiades;

His nest was as high as that of the Anká; [1]
Sun and moon were cast, like rue, on the flame of his thought. [2]
For a long time he laboured and sweated,

ناتوانی ، ناکسے ناپختگی است

”حکایت شیخ و برہمن و مکالمہ گنگ و ہمالہ در معنی اینکہ تسلسل حیات ملیہ از محکم گرفتن روایات مخصوصہ ملیہ می باشد“

در بنارس برھمندی محترم
سر فرو اندر یم بود و عدم
بہرہ ی وافر ز حکمت داشتی
با خدا جویان ارادت داشتی
ذہن او گیرا و ندرت کوش بود
با ثریا عقل او ھمدوش بود
آشیانش صورت عنقا بلند
مہر و مہ بر شعلہ ی فکرش سپند
مدتی مینای او در خون نشست
ساقی حکمت بجامش می نبست
در ریاض علم و دانش دام چید
چشم دامش طایر معنی ندید
ناخن فکرش بخون آلودہ ماند
عقدہ ی بود و عدم نگشودہ ماند
آہ بر لب شاھد حرمان او
چہرہ غماز دل حیران او
رفت روزی نزد شیخ کاملی
آنکہ اندر سینہ پروردی دلی
گوش بر گفتار آن فرزانہ داد
بر لب خود مہر خاموشی نہاد
گفت شیخ ای طائف چرخ بلند
اندکی عہد وفا با خاک بند
تا شدی آوارہ ی صحرا و دشت
فکر بیباک تو از گردون گذشت
با زمین در ساز ای گردون نورد
در تلاش گوہر انجم مگرد
من نگویم از بتان بیزار شو
کافری شایستہ ی زنار شو
ای امانت دار تہذیب کہن
پشت پا بر مسلک آبا مزن
گر ز جمعیت حیات ملت است
کفر ہم سرمایہ ی جمعیت است
تو کہ ہم در کافری کامل نہ ئی
در خور طوف حریم دل نہ ئی
ماندہ ایم از جادہ ی تسلیم دور

But philosophy brought no wine to his Cup. 1240
Although he set many a snare in the gardens of learning,
His snares never caught a glimpse of the Ideal bird;
And notwithstanding that the nails of his thought were dabbled with blood,
The knot of Being and Not-being remained untied.
The sighs on his lips bore witness to his despair, 1245
His countenance told tales of his distraction.
One day he visited an excellent Sheikh,

A man who had in his breast a heart of gold.
The Sheikh laid the seal of silence on his lips
1250 While he lent his ear to the Sage's discourse.
Then he said: "O wanderer in the lofty sky,
Pledge thyself to be true, for a little, to the earth!
Thou hast lost thy way in wildernesses of speculation,
Thy fearless thought hath passed beyond Heaven.
1255 Be reconciled with earth, O sky-traveller!
Do not wander in quest of the essence of the stars!
I do not bid thee abandon thine idols.
Art thou an unbeliever? Then be worthy of the badge of unbelief! 1

O inheritor of ancient culture,
Turn not thy back on the path thy fathers trod! 1260
If a people's life is derived from unity,
Unbelief too is a source of unity.
Thou that art not even a perfect infidel
Art unfit to worship at the shrine of the spirit.
We both are far astray from the road of devotion: 1265
Thou art far from Ázar, and I from Abraham. 1
Our Majnún hath not fallen into melancholy for his Lailá's sake:

تو ز آزر من ز ابراہیم دور
قیس ما سودائے محمل نشد
در جنون عاشقی کامل نشد
مرد چون شمع خودی اندر وجود
از خیال آسمان پیما چہ سود

آب زد در دامن کہسار چنگ
گفت روزی با ہمالہ رود گنگ
ای ز صبح آفرینش یخ بدوش
پیکرت از رودہا زنار پوش
حق ترا با آسمان ہمراز ساخت
پات محروم خرام ناز ساخت
طاقت رفتار از پایت ربود
این وقار و رفعت و تمکین چہ سود
زندگانی از خرام پیہم است
برگ و ساز ہستی موج از رم است
کوه چون این طعنہ از دریا شنید
ہم چو بحر آتش از کین بر دمید
گفت ای پہنای تو آئینہ ام
چون تو صد دریا درون سینہ ام
این خرام ناز سامان فناست
ہر کہ از خود رفت شایان فناست
از مقام خود نداری آگہی
بر زیان خویش نازی ابلہی
ای ز بطن چرخ گردان زاده ئی
از تو بہتر ساحل افتاده ئی
ہستی خود نذر قلزم ساختی
پیش رہزن نقد جان انداختی
ہمچو گل در گلستان خوددار شو
بہر نشر بو پی گلچین مرو
زندگی بر جای خود بالیدن است
از خیابان خودی گل چیدن است
قرنہا بگذشت و من پا در گلم
تو گمان داری کہ دور از منزلم
ہستیم بالید و تا گردون رسید
زیر دامانم ثریا آرمید
ہستی تو بی نشان در قلزم است
ذروه ی من سجده گاه انجم است
چشم من بینای اسرار فلک
آشنا گوشم ز پرواز ملک
تا ز سوز سعی پیہم سوختم
لعل و الماس و گہر اندوختم
”در درونم سنگ و اندر سنگ نار
آب را بر نار من نبود گذار“

He hath not become perfect in the madness of love.
When the lamp of Self expires,
What is the use of heaven-surveying imagination?" 1270
Once on a time, laying hold of the skirt of the mountain,

Ganges said to Himalaya:
"O thou mantled in snow since the morn of creation,
Thou whose form is girdled with streams,
1275 God made thee a partner in the secrets of heaven,
But deprived thy foot of graceful gait.
He took away from thee the power to walk:
What avails this sublimity and stateliness?
Life springs from perpetual movement:
1280 Motion constitutes the wave's whole existence."
When the mountain heard this taunt from the river,
He puffed angrily like a sea of fire,
And answered: "Thy wide waters are my looking-glass;
Within my bosom are a hundred rivers like thee.

This graceful gait of thine is an instrument of death: 1285
Whoso goeth from Self is meet to die.
Thou hast no knowledge of thine own case,
Thou exultest in thy misfortune: thou art a fool!
O born of the womb of the revolving sphere,
A fallen-in bank is better than thou! 1290
Thou hast made thine existence an offering to the ocean,
Thou hast thrown the rich purse of thy life to the highwayman.
Be self-contained like the rose in the garden,
Do not go to the florist in order to smell sweet!
To live is to grow in thyself 1295
And gather roses from thine own flower-bed.
Ages have gone by and my foot is fast in

قطره ئی ؟ خود را بپای خود مریز
در تلاطم کوش و با قلزم ستیز
آب گوہر خواه و گوہر ریزه شو
بہر گوش شاہدی آویزه شو
یا خود افزا شو سبک رفتار شو
ابر برق انداز و دریا بار شو
از تو قلزم گدیہ ی طوفان کند
شکوه ہا از تنگی دامان کند
کمتر از موجی شمارد خویش را
پیش پای تو گذارد خویش را

''در بیان اینکہ مقصد حیات مسلم ، اعلای کلمة الله است
و جہاد ، اگر محرک آن جوع الارض باشد
در مذہب اسلام حرام است''

قلب را از صبغة الله رنگ ده
عشق را ناموس و نام و ننگ ده
طبع مسلم از محبت قاہر است
مسلم ار عاشق نباشد کافر است
تابع حق دیدنش نا دیدنش
خوردنش ، نوشیدنش ، خوابیدنش
در رضایش مرضی حق گم شود
''این سخن کے باور مردم شود''
خیمہ در میدان الا الله زدست
در جہان شاہد علی الناس آمدست
شاہد حالش نبی انس و جان
شاہدی صادق ترین شاہدان
قال را بگذار و باب حال زن
نور حق بر ظلمت اعمال زن
در قبای خسروی درویش زی
دیده بیدار و خدا اندیش زی
قرب حق از ہر عمل مقصود دار
تا ز تو گردد جلالش آشکار
صلح ، شر گردد چو مقصود است غیر
گر خدا باشد غرض جنگ است خیر
گر نگردد حق ز تیغ ما بلند
جنگ باشد قوم را نارجمند
حضرت شیخ میانمیر ولی
ہر خفی از نور جان او جلی
بر طریق مصطفی محکم پئی
نغمہ ی عشق و محبت را نئی
تربتش ایمان خاک شہر ما

earth:

p. 114

Dost thou fancy that I am far from my goal?
My being grew and reached the sky,
1300 The Pleiads sank to rest under my skirts;
Thy being vanishes in the ocean,
But on my crest the stars bow their heads.
Mine eye sees the mysteries of heaven,
Mine ear is familiar with angels’ wings.
1305 Since I glowed with the heat of unceasing toil,
I amassed rubies, diamonds, and other gems.
I am stone within, and in the stone is fire .
Water cannot pass over my fire!"
Art thou a drop of water? Do not break at thine own feet,
1310 But endeavour to surge and wrestle with the sea.
Desire the water of a jewel, become a jewel!

p. 115

Be an ear-drop, adorn a beauty!
Oh, expand thyself! Move swiftly!
Be a cloud that shoots lightning and sheds a flood of rain!
Let the ocean sue for thy storms as a beggar,
1315
Let it complain of the straitness of thy skirts!
Let it deem itself less than a wave
And glide along at thy feet!

Footnotes

109:1 A mysterious bird, of which nothing is known except its name.

109:2 Rue-seed is burned for the purpose of fumigation.

110:1 "The badge of unbelief": here the original has *zunnár* (ζωνάριον), *i.e.* the sacred thread worn by Zoroastrians and other non-Moslems.

111:1 Ázar, the father of Abraham, was an

مشعل نور هدایت بهر ما
بر در او جبه فرسا آسمان
از مریدانش شه هندوستان
شاه تخم حرص در دل کاشتی
قصد تسخیر ممالک داشتی
از هوس آتش بجان افروختی
تیغ را ’’هل من مزید‘‘ آموختی
در دکن هنگامه ها بسیار بود
لشکرش در عرصه ی پیکار بود
رفت پیش شیخ گردون پایه ئی
تا بگیرد از دعا سرمایه ئی
مسلم از دنیا سوی حق رم کند
از دعا تدبیر را محکم کند
شیخ از گفتار شه خاموش ماند
بزم درویشان سراپا گوش ماند
تا مریدی سکه سیمین بدست
لب گشود و مهر خاموشی شکست
گفت این نذر حقیر از من پذیر
ای ز حق آوارگان را دستگیر
غوطه ها زد در خوی محنت تنم
تا گره زد درهمی را دامنم
گفت شیخ این زر حق سلطان ماست
آنکه در پیراهن شاهی گداست
حکمران مهر و ماه و انجم است
شاه ما مفلس ترین مردم است
دیده بر خوان اجانب دوخت است
آتش جوعش جهانی سوخت است
قحط و طاعون تابع شمشیر او
عالمی ویرانه از تعمیر او
خلق در فریاد از ناداریش
از تهیدستی ضعیف آزاریش
سطوتش اهل جهان را دشمن است
نوع انسان کاروان ، او رهزن است
از خیال خود فریب و فکر خام
می کند تاراج را تسخیر نام
عسکر شاهی و افواج غنیم
هر دو از شمشیر جوع او دو نیم
آتش جان گدا جوع گداست
جوع سلطان ملک و ملت را فناست
هر که خنجر بهر غیر الله کشید
تیغ او در سینه ی او آرمید

اندر ز میر نجات نقشبند المعروف به بابای صحرائی

idolater

p. 116

XV

Showing that the purpose of the Moslem's life is to exalt the Word of Allah, and that the Jihád (war against unbelievers), if it be prompted by land-hunger, is unlawful in the religion of Islam.

IMBUE thine heart with the tincture of Allah,
1320 Give honour and glory to Love!
The Moslem's nature prevails by means of love:
The Moslem, if he be not loving, is an infidel.
Upon God depends his seeing and not-seeing,
His eating, drinking, and sleeping.

p. 117

In his will that which God wills becomes lost—1325
How shall a man believe this saying?" [1]
He encamps in the field of "There is no god but Allah";
In the world he is a witness against mankind.
His high estate is attested by the Prophet that was sent to men and Jinn—
By the most truthful of witnesses. 1330
Leave words and seek that spiritual state,
Shed the light of God o’er the darkness of works!
Albeit clad in kingly robe, live as a dervish,
Live wakeful and meditating on God!
Whatever thou doest, let it be thine aim therein to draw nigh to God, 1335
That His glory may be made manifest by thee.

p. 118

Peace becomes an evil, if its object be aught else;
War is good if its object is God.
If God be not exalted by our swords,
1340 War dishonours the people.
The holy Sheikh Miyán Mír Walí, [1]

که برای مسلمانان ہندوستان رقم فرموده است

ای که مثل گل ز گل بالیده ئی
تو هم از بطن خودی زائیده ئی
از خودی مگذر بقا انجام باش
قطره ئی می باش و بحر آشام باش
تو که از نور خودی تابنده ئے
گر خودی محکم کنی پاینده ئی
سود در جیب ہمین سوداستی
خواجگی از حفظ این کالاستی
ہستی و از نیستی ترسیده ئی
ای سرت گردم غلط فہمیده ئی
چون خبر دارم ز ساز زندگی
با تو گویم چیست راز زندگی
غوطہ در خود صورت گوہر زدن
پس ز خلوت گاه خود سر بر زدن
زیر خاکستر شرار اندوختن
شعلہ گردیدن نظرہا سوختن
خانہ سوز محنت چل سالہ شو
طوف خود کن شعلہ ی جوالہ شو
زندگی از طوف دیگر رستن است
خویش را بیت الحرم دانستن است
پر زن و از جذب خاک آزاد باش
ہمچو طایر ایمن از افتاد باش
تو اگر طایر نہ ئی ای ہوشمند
بر سر غار آشیان خود مبند
ای کہ باشی در پی کسب علوم
با تو می گویم پیام پیر روم
’’علم را بر تن زنی مارے بود
علم را بر دل زنی یارے بود‘‘
آگہی از قصہ ی آخوند روم
آنکہ داد اندر حلب درس علوم
پای در زنجیر توجیہات عقل
کشتیش طوفانی ’’ظلمات‘‘ عقل
موسی بیگانہ ی سینای عشق
بیخبر از عشق و از سودای عشق
از تشکک گفت و از اشراق گفت
وز حکم صد گوہر تابنده سفت
عقده ہای قول مشائین گشود
نور فکرش ہر خفی را وانمود
گرد و پیشش بود انبار کتب
بر لب او شرح اسرار کتب
پیر تبریزی ز ارشاد کمال

By the light of whose soul every hidden thing was revealed
His feet were firmly planted on the path of Mohammed,
He was a flute for the impassioned music of love.
1345 His tomb keeps our city safe from harm
And causes the beams of true religion to shine on us.
Heaven stooped its brow to his threshold,
The Emperor of India was one of his disciples. 2
Now, this monarch had sown the seed of ambition in his heart
1350 And was resolved on conquest.

The flames of vain desire were alight in him,
He was teaching his sword to ask, "Is there any more?" 1
In the Deccan was a great noise of war,
His army stood on the battlefield.
He went to the Sheikh of heaven-high dignity 1355
That he might receive his blessing:
The Moslem turns from this world to God
And strengthens policy with prayer.
The Sheikh made no answer to the Emperor's speech,
The assembly of dervishes was all ears, 1360
Until a disciple, in his hand a silver coin,
Opened his lips and broke the silence,
Saying, "Accept this poor offering from me,
O guide of them that have lost the way to God!

1365 My limbs were bathed in sweat of labour
Before I put away a dirhem in my skirt."
The Sheikh said: "This money ought to be given to our Sultan,
Who is a beggar wearing the raiment of a king.
Though he holds sway over sun, moon, and stars,
1370 Our Emperor is the most penniless of mankind.
His eye is fixed on the table of strangers,
The fire of his hunger hath consumed a

جست راه مکتب ملا جلال
گفت این غوغا و قیل و قال چیست
این قیاس و وہم و استدلال چیست
مولوی فرمود نادان لب ببند
بر مقالات خردمندان مخند
پای خویش از مکتبم بیرون گذار
قیل و قال است این ترا با وی چہ کار
قال ما از فہم تو بالاتر است
شیشہ ی ادراک را روشنگر است
سوز شمس از گفتہ ی ملا فزود
آتشی از جان تبریزی گشود
بر زمین برق نگاه او فتاد
خاک از سوز دم او شعلہ زاد
آتش دل خرمن ادراک سوخت
دفتر آن فلسفی را پاک سوخت
مولوی بیگانہ از اعجاز عشق
ناشناس نغمہ ہای ساز عشق
گفت این آتش چسان افروختی
دفتر ارباب حکمت سوختی
گفت شیخ ای مسلم زنار دار
ذوق و حال است این ترا با وی چہ کار
حال ما از فکر تو بالاتر است
شعلہ ی ما کیمیای احمر است
ساختی از برف حکمت ساز و برگ
از سحاب فکر تو بارد تگرگ
آتشی افروز از خاشاک خویش
شعلہ ئی تعمیر کن از خاک خویش
علم مسلم کامل از سوز دل است
معنی اسلام ترک آفل است
چون ز بند آفل ابراہیم رست
در میان شعلہ ہا نیکو نشست

علم حق را در قفا انداختی
بہر نانی نقد دین در باختی
گرم رو در جستجوی سرمہ ئی
واقف از چشم سیاه خود نہ ئی
آب حیوان از دم خنجر طلب
از دہان اژدہا کوثر طلب
"ق"
سنگ اسود از در بتخانہ خواه
نافہ ی مشک از سگ دیوانہ خواه
سوز عشق از دانش حاضر مجوی
کیف حق از جام این کافر مجوی
مدتی محو تک و دو بوده ام

whole world.
His sword is followed by famine and plague,
His culture lays a wide land waste.
1375 The folk are crying out because of his indigence,
His empty-headedness, and his oppression of the weak.
His power is an enemy to all:

Humankind are the caravan and he the brigand.
In his self-delusion and ignorance
He calls pillage by the name of empire. 1380
Both the royal troops and those of the enemy
Are cloven in twain by the sword of his hunger.
The beggar's hunger consumes his own soul,
But the sultan's hunger destroys state and religion.
Whoso shall draw the sword for anything except Allah, 1385
His sword is sheathed in his own breast."

Footnotes

117:1 See Introduction, xix, note 1.

118:1 A celebrated Moslem saint, who died at Lahore in A.D. 1635.

118:2 Aurangzíb.

119:1 Koran, ch. 50, v. 29.

XVI

Precepts written for the Moslems of India by Mír Naját Nakshband, who is generally known as Bábá Sahrá'í. [1]

O THOU that hast grown from earth, like a rose,
Thou too art born of the womb of Self.
Do not abandon Self! Persist therein!

رازدان دانش نو بوده ام
باغبانان امتحانم کرده اند
محرم این گلستانم کرده اند
گلستانی لاله زار عبرتی
چون گل کاغذ سراب نکہتی
تا ز بند این گلستان رستہ ام
آشیان بر شاخ طوبی بستہ ام
دانش حاضر حجاب اکبر است
بت پرست و بت فروش و بتگر است
پا بزندان مظاہر بستہ ئی
از حدود حس برون نا جستہ ئی
در صراط زندگی از پا فتاد
بر گلوی خویشتن خنجر نہاد
آتشی دارد مثال لالہ سرد
شعلہ ئی دارد مثال ژالہ سرد
فطرتش از سوز عشق آزاد ماند
در جہان جستجو ناشاد ماند
عشق افلاطون علت ہای عقل
بہ شود از نشترش سودای عقل
جملہ عالم ساجد و مسجود عشق
سومنات عقل را محمود عشق
این می دیرینہ در میناش نیست
شور ''یارب'' ، قسمت شبہاش نیست

قیمت شمشاد خود نشناختی
سرو دیگر را بلند انداختی
مثل نے خود را ز خود کردی تہی
بر نوای دیگران دل می نہی
ای گدای ریزہ ئی از خوان غیر
جنس خود می جوئی از دکان غیر
بزم مسلم از چراغ غیر سوخت
مسجد او از شرار دیر سوخت
از سواد کعبہ چون آہو رمید
ناوک صیاد پہلویش درید
شد پریشان برگ گل چون بوی خویش
ای ز خود رم کردہ باز آ سوی خویش
ای امین حکمت ام الکتاب
وحدت گمگشتہ ی خود بازیاب
ما کہ دربان حصار ملتیم
کافر از ترک شعار ملتیم
ساقی دیرینہ را ساغر شکست
بزم رندان حجازی بر شکست
کعبہ آباد است از اصنام ما
خندہ زن کفر است بر اسلام ما

1390 Be a drop of water and drink up the ocean!
Glowing with the light of Self as thou art,
Make Self strong, and thou wilt endure.

p. 123

Thou gett'st profit from this trade,
Thou gain'st riches by preserving this commodity.
Thou hast being, and art thou afraid of not-being? 1395
O foolish one, thy understanding is at fault.
Since I am acquainted with the harmony of Life,
I will tell thee what is the secret of Life
To sink into thyself like the pearl,
Then to emerge from thine inward solitude; 1400
To collect sparks beneath the ashes,
And become a flame and dazzle men's eyes.
Go, burn the house of forty years' tribulation,
Move round thyself! Be a circling flame!
What is Life but to be freed from moving round others 1405

p. 124

And to regard thyself as the Holy Temple?
Beat thy wings and escape from the attraction of Earth;
Like birds, be safe from falling.
Unless thou art a bird, thou wilt do wisely
1410 Not to build thy nest on the top of a cave.
O thou that seekest to acquire knowledge,
I say o'er to thee the message of the Sage of Rúm: [1]
"Knowledge, if it lie on thy skin, is a snake;
Knowledge, if thou take it to heart, is a friend."
1415 Hast thou heard how the Master of Rúm
Gave lectures on philosophy at Aleppo?—
Fast in the bonds of intellectual proofs,

p. 125

Drifting o'er the dark and stormy sea of understanding;
A Moses unillumined by Love's Sinai,
Ignorant of Love and of Love's passion. 1420

شیخ در عشق بتان اسلام باخت
رشته ی تسبیح از زنار ساخت
پیر ها پیر از بیاض مو شدند
سخره بهر کودکان کو شدند
دل ز نقش لاالہ بیگانہ ئی
از صنم های هوس بتخانہ ئی
می شود هر مو درازی خرقه پوش
آه ازین سوداگران دین فروش
با مریدان روز و شب اندر سفر
از ضرورت های ملت بی خبر
دیده ها بی نور مثل نرگس اند
سینه ها از دولت دل مفلس اند
واعظان هم صوفیان منصب پرست
اعتبار ملت بیضا شکست
واعظ ما چشم بر بتخانه دوخت
مفتی دین مبین فتوی فروخت
چیست یاران بعد ازین تدبیر ما
رخ سوی میخانه دارد پیر ما

''الوقت سیف''

سبز بادا خاک پاک شافعی
عالمی سرخوش ز تاک شافعی
فکر او کوکب ز گردون چیده است
سیف بران وقت را نامیده است
من چه گویم سر این شمشیر چیست
آب او سرمایه دار از زندگیست
صاحبش بالاتر از امید و بیم
دست او بیضا تر از دست کلیم
سنگ از یک ضربت او تر شود
بحر از محرومی نم بر شود
در کف موسی همین شمشیر بود
کار او بالاتر از تدبیر بود
سینه ی دریای احمر چاک کرد
قلزمی را خشک مثل خاک کرد
پنجه ی حیدر که خیبر گیر بود
قوت او از همین شمشیر بود
گردش گردون گردان دیدنی است
انقلاب روز و شب فهمیدنی است
ای اسیر دوش و فردا در نگر
در دل خود عالم دیگر نگر
در گل خود تخم ظلمت کاشتی
وقت را مثل خطی پنداشتی
باز با پیمانه ی لیل و نهار

He discoursed on Scepticism and Neoplatonism,
And strung many a brilliant pearl of metaphysic.
He unravelled the problems of the Peripatetics,
The light of his thought made clear whatever was obscure.
Heaps of books lay around and in front of him, 1425
And on his lips was the key to all their mysteries.
Shams-i Tabríz, directed by Kamál, [1]
Sought his way to the college of Jaláluddín Rúmí
And cried out, "What is all this noise and babble?

p. 126

1430 What are all these syllogisms and judgements and demonstrations?"
"Peace, O fool!" exclaimed the Maulavi,
"Do not laugh at the doctrines of the sages.
Get thee out of my college!
This is argument and discussion: what hast thou to do with it?
1435 My discourse is beyond thy understanding,
It will not brighten the glass of thy perception."
These words increased the anger of Shams-i Tabríz
And caused a fire to burst forth from his soul.
The lightning of his look fell on the earth,
1440 And the glow of his breath made the dust spring into flames.
The spiritual fire burned the intellectual stack

p. 127

And clean consumed the book of philosophy.
The Maulavi, being a stranger to Love's miracles
And unversed in Love's harmonies,
Cried, "How didst thou kindle this fire, 1445
Which hath burned the books of the philosophers?"
The Sheikh answered, "O unbelieving Moslem,
This is vision and ecstasy: what hast thou to

فکر تو پیمود طول روزگار
ساختی این رشته را زنار دوش
گشته ئی مثل بتان باطل فروش
کیمیا بودی و مشت گل شدی
سر حق زائیدی و باطل شدی
مسلمی ؟ آزاد این زنار باش
شمع بزم ملت احرار باش
تو که از اصل زمان آگه نه ئی
از حیات جاودان آگه نه ئی
تا کجا در روز و شب باشی اسیر
رمز وقت از ''لی مع الله'' یاد گیر
این و آن پیداست از رفتار وقت
زندگی سریست از اسرار وقت
اصل وقت از گردش خورشید نیست
وقت جاوید است و خور جاوید نیست
عیش و غم عاشور و هم عید است وقت
سر تاب ماه و خورشید است وقت
وقت را مثل مکان گسترده ئی
امتیاز دوش و فردا کرده ئی
ای چو بو رم کرده از بستان خویش
ساختی از دست خود زندان خویش
وقت ما کو اول و آخر ندید
از خیابان ضمیر ما دمید
زنده از عرفان اصلش زنده تر
هستی او از سحر تابنده تر
زندگی از دهر و دهر از زندگی است
''لاتسبوالدهر'' فرمان نبی است

نکته ای می گویمت روشن چو در
تا شناسی امتیاز عبد و حر
عبد گردد یاوه در لیل و نهار
در دل حر یاوه گردد روزگار
عبد از ایام می باند کفن
روز و شب را می تند بر خویشتن
مرد حر خود را ز گل بر می کند
خویش را بر روزگاران می تند
عبد چون طایر بدام صبح و شام
لذت پرواز بر جانش حرام
سینه ی آزاده ی چابک نفس
طایر ایام را گردد قفس
عبد را تحصیل حاصل فطرت است
واردات جان او بی ندرت است
از گران خیزی مقام او همان
ناله های صبح و شام او همان

do with it?
My state is beyond thy thought,
My flame is the Alchemist's elixir." 1450
Thou hast drawn thy substance from the snow of philosophy,
The cloud of thy thought sheds nothing but hailstones.
Kindle a fire in thy rubble,
Foster a flame in thy earth!
The Moslem's knowledge is perfected by spiritual fervour, 1455

p. 128

The meaning of Islam is *Renounce what shall pass away*.
When Abraham escaped from the bondage of "that which sets," [1]
He sat unhurt in the midst of flames. [2]
Thou hast cast knowledge of God behind thee
1460 And squandered thy religion for the sake of a loaf.
Thou art hot in pursuit of antimony,
Thou art unaware of the blackness of thine own eye.
Seek the Fountain of Life from the sword's edge,
And the River of Paradise from the dragon's mouth,
1465 Demand the Black Stone from the door of the house of idols,
And the musk-deer's bladder from a mad dog,

p. 129

But do not seek the glow of Love from the knowledge of to-day,
Do not seek the nature of Truth from this infidel's cup!
Long have I been running to and fro,
Learning the secrets of the New Knowledge: 1470
Its gardeners have put me to the trial
And have made me intimate with their roses.
Roses! Tulips, rather, that warn one not to smell them—
Like paper roses, a mirage of perfume.
Since this garden ceased to enthral me, 1475
I have nested on the Paradisal tree.
Modern knowledge is the greatest blind—

دمبدم نو آفرینی کار حر
نغمه پیهم تازه ریزد تار حر
فطرتش زحمت کش تکرار نیست
جاده ی او حلقه ی پرگار نیست
عبد را ایام زنجیر است و بس
بر لب او حرف تقدیر است و بس
همت حر با قضا گردد مشیر
حادثات از دست او صورت پذیر
رفته و آینده در موجود او
دیرها آسوده اندر زود او
آمد از صوت و صدا پاک این سخن
در نمی آید به ادراک این سخن
گفتم و حرفم ز معنی شرمسار
شکوه ی معنی که با حرفم چه کار
زنده معنی چون به حرف آمد بمرد
از نفس های تو نار او فسرد
نکته ی غیب و حضور اندر دل است
رمز ایام و مرور اندر دل است
نغمه ی خاموش دارد ساز وقت
غوطه در دل زن که بینی راز وقت

یاد ایامی که سیف روزگار
با توانا دستی ما بود یار
تخم دین در کشت دلها کاشتیم
پرده از رخسار حق برداشتیم
ناخن ما عقده ی دنیا گشاد
بخت این خاک از سجود ما گشاد
از خم حق باده ی گلگون زدیم
بر کهن میخانه ها شبخون زدیم
ای می دیرینه در مینای تو
شیشه آب از گرمی صهبای تو
از غرور و نخوت و کبر و منی
طعنه بر ناداری ما میزنی
جام ما هم زیب محفل بوده است
سینه ی ما صاحب دل بوده است
عصر نو از جلوه ها آراسته
از غبار پای ما برخاسته
کشت حق سیراب گشت از خون ما
حق پرستان جهان ممنون ما
عالم از ما صاحب تکبیر شد
از گل ما کعبه ها تعمیر شد
حرف اقرأ حق بما تعلیم کرد
رزق خویش از دست ما تقسیم کرد
گرچه رفت از دست ما تاج و نگین

Idol-worshipping, idol-selling, idol-making!
Shackled in the prison of phenomena,
It has not overleaped the limits of the sensible. 1480

p. 130

It has fallen down in crossing the bridge of Life,
It has laid the knife to its own throat.
Having fire, it is yet cold as the tulip;
Having flame, it is yet cold as hail.
1485 Its nature remains untouched by the glow of Love,
It is ever engaged in a joyless search.
Love is the Plato that heals the sicknesses of the mind: [1]
The mind's melancholy is cured by its lancet.
The whole world bows in adoration to Love,
1490 Love is the Mahmúd that conquers the Somnath of intellect. [2]
Modern science lacks this old wine in its cup,
Its nights are not loud with passionate prayer.

p. 131

Thou hast misprized thine own cypress
And deemed tall the cypress of others.
Like the reed, thou hast emptied thyself of Self 1495
And given thine heart to the music of others.
O thou that begg’st morsels from another's table,
Wilt thou seek thine own kind in another's shop?
The Moslem's feast is burned up by the lamps of strangers,
His mosque is consumed by the Christian monastery. 1500
When the deer fled from the sacred territory of Mecca,
The hunter's arrow pierced her side. [1]
The leaves of the rose are scattered, like its scent:
O thou that hast fled from thy Self, come back to it!

p. 132

1505 O trustee of the wisdom of the Koran,
Find thy lost unity again!

ما گدایان را بچشم کم مبین
در نگاه تو زیان کاریم ما
کہنہ پنداریم ما ، خواریم ما
اعتبار از لاالہ داریم ما
ہر دو عالم را نگہ داریم ما
از غم امروز و فردا رستہ ایم
با کسی عہد محبت بستہ ایم
در دل حق سر مکنونیم ما
وارث موسی و ہارونیم ما
مہر و مہ روشن ز تاب ما ہنوز
برقہا دارد سحاب ما ہنوز
ذات ما آئینۂ ذات حق است
ہستی مسلم ز آیات حق است

We, who keep the gate of the citadel of Islam, Have become unbelievers by neglecting the watchword of Islam. The ancient Saki's bowl is shattered, 1510 The wine-party of the Hijáz is broken up. The Ka'ba is filled with our idols, Infidelity mocks at our Islam. Our Sheikh hath gambled Islam away for love of idols And made a rosary of the *zunnár*. 1 1515 Our spiritual directors owe their rank to their white hairs And are the laughing-stock of children in the street; Their hearts bear no impress of the Faith But house the idols of sensuality. p. 133 Every long-haired fellow wears the garb of a dervish— Alas for these traffickers in religion! 1520 Day and night they are travelling about with disciples, And ignoring their religious duties. Their eyes are without light, like the narcissus, Their breasts devoid of spiritual wealth. Preachers and Stiffs, all worship worldliness alike; 1525 The prestige of the pure religion is ruined. Our preacher fixed his eyes on the pagoda And the mufti of the Faith sold his decision. After this, O friends, what are we to do? Our guide turns his face towards the wine-house. 1530 1605 In thine eyes we are good for nothing, Thinking old thoughts, despicable. We have honour from "There is no god but Allah," We are the preservers of the universe. Freed from the vexation of to-day and to-morrow, 1610 We have pledged ourselves to love One. We are the conscience hidden in God's heart, We are the heirs of Moses and Aaron. Sun and moon are still bright with our	

radiance,
Lightning-flashes still lurk in our cloud.
1615 Our essence is the mirror of the Divine essence:
The Moslem's being is one of the signs of God.

Footnotes

134:1 Founder of one of the four great Mohammedan schools of law.

136:1 The Prophet said, "I have a time with God of such sort that neither angel nor prophet is my peer," meaning (if we interpret his words according to the sense of this passage) that he felt himself to be timeless.

138:1 The glorious days when Islam first set out to convert and conquer the world.

139:1 The *takbír* is the cry "*Allah akbar*," "Allah is most great."

Printed by R. & R. CLARK, LIMITED, *Edinburgh*.

Footnotes

122:1 This appears to be a pseudonym assumed by the author.

124:1 Jaláluddín Rúmí.

125:1 Bábá Kamâluddín Jundí. For Shams-i Tabríz and his relation to Jaláluddín Rúmí see my *Selected Poems from the Díváni Shamsi Tabríz* (Cambridge, 1898).

128:1 Abraham refused to worship the sun, moon, and stars, saying, "I love not them that set" (Koran, ch. 6, v. 76).

128:2 See p. 91, note.

130:1 In the Masnaví Love is called "the physician of our pride and self-conceit, our Plato and our Galen."

130:2 The famous idol of Somnath was destroyed by Sultan Mahmúd of Ghazna.

131:1 The pilgrims are forbidden to kill game.

132:1 See p. 110, note.

p. 134

XVII

Time is a sword.

GREEN be the pure grave of Sháfi‘í, 1
Whose vine hath cheered a whole world!
His thought plucked a star from heaven:
He named Time " a cutting sword."
1535 How shall I say what is the secret of this sword?
All its brilliance is derived from Life.
Its owner is exalted above hope and fear,
His hand is whiter than the hand of Moses.

p. 135

At one stroke thereof water gushes from the rock
And the sea becomes land from dearth of moisture. 1540
Moses held this sword in his hand,
Therefore he wrought more than man may contrive.
He clove the Red Sea asunder
And made its waters like dry earth.
The arm of Ali, the conqueror of Khaibar, 1545
Drew its strength from this same sword.
The revolution of the sky is visible,
The change of day and night is perceived.
Look, O thou enthralled by Yesterday and To-morrow,
Behold another world in thine own heart! 1550
Thou hast sown the seed of darkness in thy clay,
Thou hast imagined Time as a line:
Thy thought measures length of Time
With the measure of night and day.

p. 136

1555 Thou mak’st this line a girdle on thine infidel waist;
Thou art an advertiser of falsehood, like idols.
Thou wert the Elixir, and thou hast become a peck of dust;
Thou wert born the conscience of Truth, and thou hast become a lie!
Art thou a Moslem? Then cast off this girdle!
1560 Be a candle to the feast of the religion of the free!
Knowing not the origin of Time,
Thou art ignorant of everlasting Life.

How long wilt thou be a thrall of night and day?
Learn the mystery of Time from the words "I have a time with God." [1]
1565 Phenomena arise from the march of Time,

Life is a part of the contents of Time's consciousness.
The cause of Time is not the revolution of the sun:
Time is everlasting, but the sun does not last for ever.
Time is joy and sorrow, festival and fast;
Time is the secret of moonlight and sunlight. 1570
Thou hast extended Time, like Space,
And distinguished Yesterday from To-morrow.
Thou hast fled, like a scent, from thine own garden;
Thou hast made thy prison with thine own hand.
Our Time, which has neither beginning nor end, 1575
Blossoms from the flower-bed of our mind.
To know its root quickens the living with new life:

Its being is more splendid than the dawn.
Life is of Time, and Time is of Life:
1580 "Do not abuse Time!" was the command of the Prophet.
Oh, the memory of those days when Time's sword
Was allied with the strength of our hands! [1]
We sowed the seed of religion in men's hearts
And unveiled the face of Truth;
1585 Our nails tore loose the knot of this world,
Our bowing in prayer gave blessings to the earth.
From the jar of Truth we made rosy wine gush forth,
We charged against the ancient taverns.
O thou in whose cup is old wine,

A wine so hot that the glass is well-nigh turned to water, 1590
Wilt thou in thy pride and arrogance and self-conceit
Taunt us with our emptiness?
Our cup, too, hath graced the symposium;
Our breast hath owned a spirit.
A new age hath been endued with our beauty 1595
And hath risen from the dust of our feet.
Our blood hath watered God's harvest,
All worshippers of God are our debtors.

The *takbír* was our gift to the world, [1]
Ka'bas were built of our clay. 1600
By means of us God taught the Koran,
From our hand He dispensed His bounty.
Although crown and signet have passed from us,

Do not look with contempt on our beggarliness!

** Du'aa

‘‘دعا’’

ای چو جان اندر وجود عالمی

جان ما باشی و از ما می رمی

نغمه از فیض تو در عود حیات

موت در راه تو محسود حیات

باز تسکین دل ناشاد شو

باز اندر سینه ها آباد شو

باز از ما خواه ننگ و نام را

پخته تر کن عاشقان خام را

از مقدر شکوه ها داریم ما

نرخ تو بالا و ناداریم ما

از تهیدستان رخ زیبا مپوش

عشق سلمان و بلال ارزان فروش

چشم بیخواب و دل بیتاب ده

باز ما را فطرت سیماب ده

آیتی بمنا ز آیات مبین

تا شود اعناق اعدا خاضعین

کوه آتش خیز کن این کاه را

ز آتش ما سوز غیر الله را

رشتہ ی وحدت چو قوم از دست داد

صد گره بر روی کار ما فتاد

ما پریشان در جہان چون اختریم

ہمدم و بیگانہ از یکدیگریم

باز این اوراق را شیرازه کن

باز آئین محبت تازه کن

باز ما را بر ہمان خدمت گمار

کار خود با عاشقان خود سپار

رہروان را منزل تسلیم بخش

قوت ایمان ابراہیم بخش

عشق را از شغل لا آگاه کن

آشنای رمز الاالله کن

منکہ بهر دیگران سوزم چو شمع

بزم خود را گریہ آموزم چو شمع

یارب آن اشکی کہ باشد دلفروز

بیقرار و مضطر و آرام سوز

کارمش در باغ و روید آتشی

از قبای لالہ شوید آتشی

دل بدوش و دیده بر فرداستم

در میان انجمن تنہا ستم

''ہر کسی از ظن خود شد یار من

از درون من نجست اسرار من''

در جہان یارب ندیم من کجاست

نخل سینایم کلیم من کجاست

ظالمم بر خود ستم ہا کردہ ام

شعلہ ئی را در بغل پروردہ ام

شعلہ ئی غارت گر سامان ہوش

آتشی افکندہ در دامان ہوش

عقل را دیوانگی آموختہ

علم را سامان ہستی سوختہ

آفتاب از سوز او گردون مقام

برقہا اندر طواف او مدام

ہمچو شبنم دیدہ ی گریان شدم

تا امین آتش پنہان شدم

شمع را سوز عیان آموختم

خود نہان از چشم عالم سوختم

شعلہ ہا آخر ز ہر مویم دمید

از رگ اندیشہ ام آتش چکید

عندلیبم از شرر ہا دانہ چید

نغمہ ی آتش مزاجی آفرید

سینہ ی عصر من از دل خالی است

می تپد مجنون کہ محمل خالی است

شمع را تنہا تپیدن سہل نیست

آہ یک پروانہ ی من اہل نیست

انتظار غمگساری تا کجا

جستجوی راز دارے تا کجا

ای ز رویت ماہ و انجم مستنیر

آتش خود را ز جانم باز گیر

این امانت بازگیر از سینہ ام

خار جوہر برکش از آئینہ ام

یا مرا یک ھمدم دیرینہ دہ

عشق عالم سوز را آئینہ دہ

موج در بحر است ہم پہلوی موج

ہست با ھمدم تپیدن خوی موج

بر فلک کوکب ندیم کوکبست

ماہ تابان سر بزانوی شب است

روز پہلوی شب یلدا زند

خویش را امروز بر فردا زند

ہستی جوئی بجوئے گم شود

موجہ ی بادی ببوئے گم شود

ہست در ہر گوشہ ی ویرانہ رقص

می کند دیوانہ با دیوانہ رقص

گرچہ تو در ذات خود یکتاستی

عالمی از بہر خویش آراستی

من مثال لالہ ی صحراستم

درمیان محفلی تنہاستم

خواہم از لطف تو یاری ہمدمی

از رموز فطرت من محرمی

ہمدمی دیوانہ ئی فرزانہ ئی

از خیال این و آن بیگانہ ئی

تا بجان او سپارم ہوی خویش

باز بینم در دل او روی خویش

سازم از مشت گل خود پیکرش

ہم صنم او را شوم ہم آزرش

تمت

XVIII

An invocation.

O THOU that art as the soul in the body of the universe,
Thou art our soul and thou art ever fleeing from us.
Thou breathest music into Life's lute;
Life envies Death when death is for thy sake. 1620
Once more bring comfort to our sad hearts,
Once more dwell in our breasts!
Once more let us hear thy call to honour,
Strengthen our weak love.
We are oft complaining of destiny, 1625

Thou art of great price and we have naught.
Hide not thy fair face from the empty-handed!
Sell cheap the love of Salmán and Bilál! [1]
Give us the sleepless eye and the passionate heart,
1630 Give us again the nature of quicksilver!
Show unto us one of thy manifest signs,
That the necks of our enemies may be bowed!
Make this chaff a mountain crested with fire,
Burn with our fire all that is not God!
1635 When the people let the clue of Unity go from their hands,
They fell into a hundred mazes.
We are dispersed like stars in the world;
Though of the same family, we are strange to one another.

Bind again these scattered leaves,
Revive the law of love! 1640
Take us back to serve thee as of old,
Commit thy cause to them that love thee!
We are travellers: give us devotion as our goal!
Give us the strong faith of Abraham!
Make us know the meaning of "There is no god," 1645
Make us acquainted with the mystery of "except Allah"!
I who burn like a candle for the sake of others
Teach myself to weep like the candle.
O God! a tear that is heart-enkindling,
Passionful, wrung forth by pain, peace-consuming, 1650

May I sow in the garden, and may it grow into a fire
That washes away the fire-brand from the tulip's robe!

My heart is with yestereve, my eye is on to-morrow:
Amidst the company I am alone.
1655 "Every one fancies he is my friend,
But my secret thoughts have not escaped from my heart."
Oh, where in the wide world is my comrade?
I am the Bush of Sinai: where is my Moses?
I am tyrannous, I have done many a wrong to myself,
1660 I have nourished a flame in my bosom,
A flame that seized the furniture of judgement,
And cast fire on the skirt of discretion,
And lessoned with madness the reason,
And burned up the existence of knowledge:
1665 Its blaze enthrones the sun in the sky,
And lightnings encircle it with adoration for ever.
Mine eye fell to weeping, like dew,

Since I was entrusted with that hidden fire.
I taught the candle to burn openly,
While I myself burned unseen by the world's eye. 1670
At last flames breathed from every hair of me,
Fire dropped from the veins of my thought:
My nightingale picked up the spark-grains
And created a fire-tempered song.
Is the breast of this age without a heart? 1675
Majnún trembles lest Lailá's howdah be empty.
It is not easy for the candle to throb alone:
Ah, is there no moth worthy of me?
How long shall I wait for one to share my grief?
How long must I search for a confidant? 1680

O Thou whose face lends light to the moon and the stars,
Withdraw thy fire from my soul!
Take back what Thou hast put in my breast,
Remove the stabbing radiance from my mirror,
1685 Or give me one old comrade
To be the mirror of mine all-burning love!
In the sea wave tosses side by side with wave:
Each hath a partner in its emotion.
In heaven star consorts with star,
1690 And the bright moon lays her head on the knees of Night.
Morning touches Night's dark side,
And To-day throws itself against To-morrow.

One river loses its being in another,
A waft of air dies in perfume.
1695 There is dancing in every nook of the wine-house,
Madman dances with madman.

Howbeit in thine essence Thou art single,
Thou hast decked out for Thyself a whole world.
I am as the tulip of the field,
In the midst of a company I am alone. 1700
I beg of Thy grace a sympathising friend,
An adept in the mysteries of my nature,
A friend endowed with madness and wisdom,
One that knoweth not the phantom of vain things,
That I may confide my lament to his soul 1705
And see again my face in his heart.
His image I will mould of mine own clay,
I will be to him both idol and worshipper.

THE END

English translation is taken from
http://www.sacred-texts.com/isl/iq/iq20.htm

The translator was the English orientalist Reynold A. Nicholson.